

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra společenských věd

**Mýty o obětech trestných činů a jejich vliv na jednání
orgánů činných v trestním řízení s obětí**

Bakalářská práce

**The myths about the crime victims and their influence on the
conduct of law by the enforcement agencies**

Bachelor thesis

**VEDOUCÍ PRÁCE
PhDr. Veselá Jitka Ph.D.**

**AUTOR PRÁCE
Veronika Žilová**

Praha
2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 22. 2. 2022

Veronika Žílová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat své vedoucí bakalářské práce PhDr Jitce Veselé, Ph.D. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce. Mé poděkování patří též Ing. Václavovi Hofmanovi, Ph.D. za spolupráci při získávání údajů pro praktickou část práce.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá problematikou mýtů o obětech trestných činů znásilnění, domácího násilí, sexuálního zneužívání a jejich vliv na jednání orgánů činných v trestním řízení. Tato problematika byla rozpracována v rámci teoretické a praktické části. Teoretická část je členěna do čtyř kapitol. První kapitola se zabývá obětí jako takovou. Druhá kapitola vysvětluje příčiny vzniku mýtů o těchto obětech a jejich vliv na sekundární viktimizaci. Třetí kapitola je určitou komparací poznatků z oblasti viktimologie a mýtů o vybraných obětech. Čtvrtá část zahrnuje důsledky neznalosti těchto poznatků v praxi. V praktické části je pak za pomoci dotazníkového šetření porovnáno, jak jsou dané mylné představy rozšířené mezi vybraným vzorkem populace.

KLÍČOVÁ SLOVA

mýty * oběť * nelogické chování oběti * viktimizace * syndrom oběti * jednání s obětí * sekundární viktimizace * sexuální zneužívání * znásilnění * domácí násilí

ANNOTATION

The bachelor thesis deals with the issue of myths about victims of rape, domestic violence, sexual abuse and their influence on the actions of law enforcement agencies. This issue has been elaborated within the theoretical and practical part. The theoretical part is divided into four chapters. The first chapter deals with the victim as such. The second chapter explains the causes of myths about these victims and their influence on secondary victimization. The third chapter is a sort of comparison of the findings in the field of victimology and myths about selected victims. The fourth section covers the consequences of not knowing this evidence in practice. The practical part then uses a questionnaire survey to determine how widespread the misconceptions are among a sample of the population.

KEYWORDS

myths * victim * illogical victim behavior * victimisation * victim syndrome * dealing with the victim * secondary victimisation * sexual abuse * rape * domestic violence

Obsah

Úvod.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Oběť kriminality	9
1.1 Viktimizační faktory	10
1.2 Viktimizace.....	11
2 Mýty a stereotypy o obětech trestné činnosti jako sociálně-psychologické příčiny sekundární viktimizace	12
2.1 Psychologický význam mýtu	12
2.2 Sekundární viktimizace	13
2.3 Mýty laické viktimologie.....	15
2.4 Mýtus ideální oběti	16
2.5 Syndrom oběti.....	18
3 Zdánlivě nelogické chování oběti trestné činnosti vs. poznatky z viktimologie a psychotraumatologie	19
3.1 Syndrom týrané ženy (BWS).....	19
3.2 Syndrom sexuálně zneužívaného dítěte (CSA)	22
3.3 Syndrom znásilnění (RTS).....	26
3.4 Zdánlivě nelogické chování v průběhu trestného činu.....	28
3.4.1 Absence obrany ze strany oběti či pokus o ní	28
3.4.2 Naučená bezmoc.....	29
3.5 Zdánlivě nelogické chování po trestném činu	31
3.5.1 Strategické redukování agrese a momentální smír	31
3.5.2 Opožděné oznámení trestného činu.....	32
3.5.3 Obhajování pachatele.....	34
3.5.4 Absence viditelných psychických následků viktimizace.....	34
3.5.5 Setrvání v násilnickém vztahu	35

4	Důsledky neznalosti viktimologických poznatků v praxi – shrnutí	37
4.1	Jednání s obětí	37
4.2	Znalecké posuzování	39
II.	EMPIRICKÁ ČÁST	41
5	Výzkumné šetření	41
5.1	Cíl výzkumného šetření.....	41
5.2	Volba metody	41
5.3	Výzkumný vzorek.....	42
5.4	Průběh šetření	42
5.5	Analýza a interpretace získaných dat.....	43
5.6	Závěr výzkumného šetření	64
	Závěr.....	67
	Seznam použité literatury.....	69
	Monografie.....	69
	Časopisecké články	70
	Zákonná úprava.....	71
	Webové stránky a elektronické zdroje	71
	Další zdroje.....	72
	Přílohy práce	73

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou mýtů spjatých s oběťmi sexuálního zneužívání, znásilnění a domácího násilí. Důvodem volby tohoto tématu je jeho závažnost. Mylné představy neovlivňují přístup pouze laické veřejnosti, nýbrž i té odborné. Podlehnutí některým z mylných představ a jejich následná interpretace způsobuje oběti hlubokou sekundární újmu. Autorka cítí potřebu vzdělávat se v této oblasti a následně své poznatky šířit dál a informovat o nich své okolí.

Cílem bakalářské práce je v obecné rovině vysvětlit příčiny existence mýtů o obětech kriminality a jejich souvislost s laickým posuzováním paradoxních projevů oběti a s tím souvisejícím procesem sekundární viktimizace. Dále zdůvodnit význam tohoto poznání pro komunikaci s obětí v rovině formální i neformální. V neposlední řadě provést šetření a porovnat, v jaké míře jsou dané mýty rozšířeny u vybraného vzorku populace.

Práce je rozdělena na dvě části, a to na část teoretickou a praktickou.

V první kapitole je nejprve vymezen pojem oběť kriminality. Součástí vymezení tohoto pojmu jsou právní definice oběti, a to jak oběti přímé, tak nepřímé. Výklad zahrnuje vymezení oběti z pohledu psychologie. Kapitola dále zdůrazňuje roli viktimogenních faktorů a v neposlední řadě stručně objasňuje proces viktimizace.

Následuje kapitola druhá, kde je vysvětlena příčina vzniku mýtů a stereotypů o obětech trestné činnosti. Dále je pak blíže specifikována sekundární viktimizace, kde jedním z hlavních zdrojů jejího vzniku jsou tyto mylné představy (mýty). V rámci kapitoly jsou také objasněny pojmy syndrom oběti a mýtus ideální oběti.

Třetí kapitola teoretické části je stěžejní. V této části jsou vysvětleny změny chování a prožívání obětí vybraných specifických deliktů (viktimizační syndromy). Výklad je doprovázen nejčastějšími mýty o vybraných deliktech. Následně jsou poznatky z oblasti viktimologie interpretovány v rámci podkapitol o zdánlivě nelogickém chování oběti během trestného činu a po něm. V rámci této kapitoly jsou zahrnuty související a nesouvisející mýty s chováním oběti.

Čtvrtou, a zároveň poslední kapitolu teoretické části, tvoří důsledky neznalosti viktimologických poznatků v praxi. V rámci této kapitoly je kladen důraz na vysvětlení správného jednání s obětí a korektnost znaleckých posudků.

Empirická část (pátá kapitola) porovnává míru rozšíření daných mýtů o vybraných trestných činech u vymezeného vzorku populace. Tato problematika je zkoumána v závislosti na věku respondentů s cílem porovnat, zda věkové kategorie (15-20 a 20-27 let) hrají roli v míře rozšíření mýtů.

Na základě celkových výsledků dotazníkového šetření autorka vytvořila náměty k efektivnější edukaci těchto věkových skupin.

I. TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části této práce budou blíže specifikovány základní teoretické pojmy související s cílem práce. Vzhledem k zaměření práce budou v teoretické části zmíněny především následující témata: sekundární viktimizace, mýty o vybraných obětech, viktimologické poznatky o těchto obětech a jednání s těmito oběťmi.

1 Oběť kriminality

Oběť je dle zákona o obětech trestných činů definována následujícím způsobem:

„Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.“¹

„Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považují se, utrpěli-li v důsledku smrti oběti újmu, za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich.“²

Z definic dle zákona o obětech trestných činů (zákon číslo 45/2013 Sb.) tudíž vyplývá, že obětí nemusí být jen tak zvaná oběť přímá, viz první definice, ale i oběť nepřímá, viz definice druhá. Z psychologického hlediska je definice nepřímé oběti rozšířena, a to následujícím způsobem: „Nepřímá oběť je taková oběť, která danou újmu přímo neutrpí, avšak újmu primární oběti intenzivně prožívá a pocítuje. Důsledky újmy na ni přímo dopadají. Jedná se například o rodiče, partnera/ku, jiné blízké osoby, přátelé, známé atp.“³ Z psychologického hlediska hraje roli i to, zda se daná oběť jako oběť skutečně cítí a zda se tak vnímá. Ne vždy tomu tak musí být. Může tudíž nastat dilema mezi obětí z právního a z psychologického hlediska.

¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1. S. 25.

² Tamtéž

³ JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-618-X. S.31.

1.1 Viktimizační faktory

Není pochyb o tom, že obětí trestného činu se může stát kdokoliv z nás. Na základě odborné literatury lze stanovit viktimogenní faktory. Tyto faktory zapříčiňují to, že určité osoby mají větší náchylnost k tomu stát se obětí trestného činu než jiné osoby. Souhrn těchto faktorů se označuje jako viktimnost. Viktimnost jsou právě ony předpoklady k tomu, aby se daná osoba stala obětí trestného činu. V rámci psychologie se obecně rozlišují tři základní skupiny viktimogenních faktorů, a to sociální, osobnostní a behaviorální faktory.⁴

- Sociální faktory představují určité postavení osoby v reálném životě. Jedná se například o sociální vrstvu, druh vykonávané profese, postavení v rámci rodiny, styl rodinné výchovy, patologie v rodině atp. Děti, které vyrůstaly v násilnických rodinách, mohou mít sklony tyto naučené postupy opakovat i na svých dětech či partnerech. Není to ovšem pravidlem.
- Osobnostní faktory. Těmito faktory jsou určité vlastnosti osobnosti, které ji činí náchylnější, k tomu stát se obětí trestného činu. Může se jednat o naivitu, přehnanou důvěru atp.
- Behaviorální faktory, které představují rizikové chování, vyhledávání nebezpečných lokalit, provokující jednání atp.

U různých specifických deliktů se pak uplatňují i specifické faktory. Například u obětí domácího násilí se uplatňují i faktory mezi které patří: Strach z reakce a pomsty násilné osoby, stud ze zveřejnění, obavy o ztrátu dětí, sociální izolace, stockholmský syndrom (závislost na pachateli) a v neposlední řadě obavy ze ztráty sociálně-ekonomické úrovně.⁵

⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie. 2.*, rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2015. ISBN 978-80-7380-581-4. S. 214.

⁵ GRIVNA, Tomáš a kol. *Kriminologie. 5.*, aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. S. 133.

1.2 Viktimizace

Viktimizace je proces poškozování a způsobování újmy. V rámci tohoto procesu se z jedince stává oběť. Ačkoliv se tak na první pohled nemusí zdát, viktimizace je velice zdlouhavý a složitý proces. Začíná, ale zřídka končí samotným útokem agresora na oběť. Proces pokračuje i po ukončení útoku, a tak je psychika oběti neustále zatěžována. Častokrát je oběť zraňována bezprostředně po útoku vlastním okolím, ať již necitlivým zacházením či bagatelizací samotného činu. Právě ona nevědomost v oblasti viktimizace způsobuje oběti neméně bolesti jako samotný útok. Častokrát nelogické, nekoncepční chování oběti zmate nejen laiky, ale i orgány činné v trestním řízení natolik, že oběť nevědomky zraňují dále.⁶

V oblasti viktimizace nejčastěji rozlišujeme tři druhy viktimizace, a to **primární, sekundární a terciární**.

Primární viktimizace vzniká bezprostředně po konkrétním deliktu, v jehož důsledku se jedinec stává obětí trestného činu. Tento druh viktimizace je ze všech druhů nejlépe viditelný a uchopitelný.⁷ V rámci primární viktimizace je možno se setkat s určitou individuální variabilitou reakcí v kontaktu s pachatelem. Charakter těchto zdánlivě nelogických reakcí bývá základem pro vznik mylných názorů a mýtů.

Sekundární viktimizace, která vzniká u oběti v návaznosti na reakci okolí a je blíže rozpracována v následujících kapitolách.

Posledním druhem je **terciární viktimizace**. Ta způsobuje dlouhodobou újmu.

⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9. S. 102.

⁷ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada (Psyché), 2016. ISBN 978-80-247-4849-8. S. 53-60.

2 Mýty a stereotypy o obětech trestné činnosti jako sociálně-psychologické příčiny sekundární viktimizace

2.1 Psychologický význam mýtu

Slovo „mýtus“ pochází z řeckého slova „mythos“ a znamená „slovo“, „hovor“ nebo „pohádka“. Přesná definice tohoto pojmu není vymezena. Nicméně mýtus lze chápat jako určitý příběh, který pomáhá lidem porozumět světu.⁸

Mýty naši společnost doprovází již od raných počátků civilizace a pomáhají jí pochopit fungování světa, vznik světa, původ božstev atd., zkrátka doplňovaly nedostatky v lidském chápání. V dnešní moderní společnosti mýty plní především funkci v odvětví, které ani s nejmodernějšími vědeckými přístroji není možné plně poznat, a to v psychologii.

Mýtus pomáhá osobě překonat strach z neznámého a dává jí pocit, že „konečně ví, jak věci fungují“. „Můžeme tedy říci, že mýty zastávají funkci našich obranných mechanismů, respektive našich sebezáchovných lží, které jsou přitažlivé právě pro svou nekritickou dostupnost a s ní spojenou úlevou.“⁹

Mýtus odráží nevědomý strach a bezmoc okolí. Společnost sama sebe přesvědčuje, že si oběť za daný trestný čin může sama. Společnost je tudíž uklidněna, že chyba není na její straně, nýbrž na straně oběti. Samostatnou kapitolou jsou pak názory lidí, kteří tvrdí, že celý náš svět je předurčen vyšší moci. Události tak nelze ovlivnit.

Se snahou pochopit příčinné souvislosti jevu se úzce pojí teorie **spravedlivého světa**. Tato teorie vychází z potřeby vytvořit logické a bezpečné prostředí. Tvrdí, že potřebou každého člověka je víra ve spravedlivý svět, kdy každý dostane to, co si zaslouží. Tudíž když se daná osoba bude chovat tak, jak by měla, nemůže se jí nic negativního stát. Jakmile se osoba stane obětí trestného činu, dostává se do kontrastu s touto teorií, což ovlivňuje její duševní zdraví a průběh sekundární

⁸ HOLUB, Josef, Ivan LUTTERER a Stanislav LYER. *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem k slovům kulturním a cizím*. 2., rozš. vyd. Praha: SPN, 1978. Odborné slovníky. S. 327.

⁹ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada (Psyché), 2016. ISBN 978-80-247-4849-8. S. 33.

viktimizace.¹⁰ Teorie pomáhá vyvinut společnosti, neboť říká, že není špatný svět nebo lidé. Daná osoba si určitým chováním „zasloužila“ to, co se jí stalo. Svět je spravedlivý, nikoli krutý.

Lidé běžně nepředpokládají, že by se jim mohlo stát něco špatného. Snaží se proto mezi sebou a obětí najít určité odlišnosti, které je utvrdí v jejich přesvědčení, „mně se tohle stát nemůže“. Tímto způsobem pak vznikají ony rychlé mylné soudy, a to častokrát pouze na základě určitého subjektivního postoje. Negativní postoj okolí k oběti a snaha najít na ní „odlišnost“, kterou si oběť zapříčinila daný čin, zásadně ovlivňuje průběh sekundární viktimizace. O obětech trestných činů pak pod vlivem těchto představ kolují nejrůznější mýty.¹¹

To, jak se oběť s danou traumatizací vypořádá a jak na ni bude reagovat, je zcela individuální. Některé reakce oběti na delikt pak mohou působit na okolí nelogicky, a tím zapříčinit vznik nejrůznějších mýtů o nelogickém chování oběti („Proč se nebránila, když mohla?“).

2.2 Sekundární viktimizace

„To nejhorší máš za sebou.“ „Už se tím tolik netrap.“ I takové naivní a laické fráze může oběť po deliktu slýchat. Opak je však pravdou. Po primární viktimizaci častokrát nastupuje viktimizace sekundární, která bývá mnohdy mnohem více traumatizující než samotný trestný čin.¹²

Sekundární viktimizace je dle Ludmily Čírtkové definována následujícím způsobem:

„Újmu vznikající v důsledku reakcí formálních instancí sociální kontroly nebo neformálního sociálního okolí, např. druhotné psychické poškozování oběti tím, jak na událost reaguje nejbližší okolí, nebo traumatizující projednávání věci před soudem apod.“¹³

¹⁰ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada (Psyché) 2016. ISBN 978-80-247-4849-8. S. 35.

¹¹ Tamtéž

¹² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1. S. 47.

¹³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2., rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2015. ISBN 978-80-7380-581-4. S. 214.

Zákon o obětech trestných činů (zákon číslo 45/2013 Sb.) sekundární viktimizaci popisuje o něco podrobněji, a to jako:

„Druhotnou újmou se pro účely tohoto zákona rozumí újma, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní.“¹⁴

Z definice je tudíž patrné, že druhotnou viktimizaci si oběť nezpůsobuje sama, ale je jí způsobována nevhodným chováním okolí (rodina, přátelé, orgány činné v trestním řízení atp.).

Jako hlavní zdroj sekundární viktimizace mohou být označovány právě ony mýty o obětech trestných činů. Neznalost v oblasti viktimologie zapříčiňuje podlehnutí těmto mýtům a jejich následnou interpretaci. „Neměl/a ses tak vyzývavě oblékat, nemůžeš se pak divit, že to na tebe někdo zkouší.“ „Kdyby se ti nelíbilo, jak se k tobě tvůj partner chová, přece bys odešla.“

Nejen laická společnost podléhá těmto mýtům. V dokumentárním filmu *Znásilnění pod kůží* zaznávají svědectví několika obětí trestného činu znásilnění, kdy popisují své osobní zkušenosti s postupem orgánů činných v trestním řízení. Nejednou se oběť setkává s dotazy typu: „Co jste měla na sobě v průběhu trestného činu?“, „Jak chodíváte ráda oblečená?“ atp.¹⁵ V průběhu soudního řízení může být oběť dále očerňována obhájcem pachatele, který kupříkladu poukazuje na nedostatečně „zdrčenou“ oběť.

Oběť pak pod nátlakem těchto nesmyslných dotazů a výroků může začít pochybovat o sobě samé. Obzvláště zraňující je pro oběť přijímat tyto názory od rodiny. Častokrát to nezvratně změní důvěru jedince ve své blízké. Následně uvedu příběh, který zažila má kamarádka.

¹⁴ Zákon č. 45/2013 Sb. *Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)* v posledním znění

¹⁵ *Znásilnění pod kůží* [film]. Režie Kateřina HROCHOVÁ. Česko: Česká televize, 2021. Délka 52 min.

Mladá dívka (19 let) byla sexuálně zneužita svým strýcem (65 let). Od dětství s ním trávila hodně času a nikdy si žádných náznaků „chtíče“ nevšimla. Již od útlého věku s ním občas lehávala v posteli a koukala na televizi. Jednoho dne, když spolu opět takto leželi, ji strýc začal osahávat v intimních partiích a stahovat kalhoty. Dotyčná se po chvíli tzv. zamrznutí vzpamatovala a utekla pryč. Následující den daný zážitek sdělila svým nejbližším, nikdo ji nevěřil a od okolí slyšela pouze dotazy typu: „Cos měla na sobě?“, „Nekoketovala jsi s ním?“. Rodina po čase danou věc přestala řešit, oběť trestný čin neoznámila, nechtěla způsobit problémy v rodině. Oběť hledala chybu v sobě samé, doteď není zcela vyrovnána s daným skutkem (7 let). Její vztah s nejbližšími byl nenávratně poznamenán. Reakci rodiny zcela bezpochyby ovlivnily i ony zažité mýty, že oběť znásilnění, respektive sexuálního zneužívání, musí s pachatelem nějakým způsobem koketovat či ho svádět a že pachatel takovýchto trestných činů je patologický jedinec.

2.3 Mýty laické viktimologie

O obětech trestných činů, a zvláště potom o obětech určitých deliktů koluje mezi laickou veřejností mnoho mylných představ. Tyto představy nazýváme mýty laické viktimologie. Mýty laické viktimologie lze jiným slovem označit jako **chyby sociálního vnímání**. Společnost je v obecné rovině ovlivňována sociálním schématem, předsudky, stereotypy, určitým vlastním očekáváním atp., přičemž se v hodnocení druhých dopouštějí častých pochybení (viz haló efekt, implicitní teorie osobnosti, atribuční chyba atp.) Na základě těchto rychlých soudů následně vzniká určité přesvědčení, které bývá častokrát velice zjednodušené či zcela mylné.¹⁶

Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, mýtus pomáhá lidem překonat strach z neznámého, pomáhá jim pochopit příčinné souvislosti jevů a porozumět světu, byť je zatížen implicitními teoriemi.

V následujících kapitolách budou blíže představeny nejrozšířenější mýty, konkrétně sexuálních deliktů a domácího násilí.

¹⁶ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada (Psyché), 2016. ISBN 978-80-247-4849-8. S. 33.

2.4 Mýtus ideální oběti

Jedním z nejrozšířenějších mýtů je mýtus o ideální oběti. Tento stěžejní mýtus poprvé blíže specifikoval norský kriminolog Nils Christie, a to na konci 20. století (1986). Podle něj se ideální oběť vyznačuje svou slabostí, odevzdaností a ctností. Tato oběť je bez poskvrny a je schopná vyvinout jen natolik síly, kolik je jí zapotřebí k navození obrazu ideální oběti. V neposlední řadě je schopná vyvolat silné sympatie u veřejnosti a má image věrohodného poškozeného.¹⁷

Mýtus o ideální oběti má širší dopad, než by se mohlo na první pohled zdát. Nejenže primárně ovlivňuje postoje laické veřejnosti, ale dotýká se i orgánů činných v trestním řízení. Psycholožka Ludmila Čírtková uvádí následující příklad: „U soudu se od oběti očekává, že bude přiměřeně traumatizovaná. Ale v roli svědka se od ní naopak očekává, že bude věcná, suše popisná, klidná. Když je znásilněná žena věcným klidným svědkem, riskuje, že ‚neprojde‘ jako oběť. A když vystupuje jako oběť dostatečně traumatizovaně, riskuje image exaltované, přehánějící ‚hysterky‘, a tudíž nevěrohodné svědkyně.“¹⁸

Jak bylo řečeno výše, je-li oběť nadměru traumatizovaná, může se ocitnout v roli „hysterky“, to dosvědčuje i následující příběh.

„Bývalý partner svou ex-přítelkyni pod záminkou dostal k sobě domů. Tam ji několikrát uhodil do obličeje, zamkl ji v pokoji, a dokonce odmítl pustit na záchod s tím, že má potřebu vykonat vedle postele. Po delší době znásilňování se ženě podařilo přivolat projíždějící policejní hlídku z okna. U soudu pak byla zpochybňována věrohodnost oběti, neboť má údajné sklony k hysterii a dramatickému chování. Expřítel dostal za pravdu, že dotyčná chtěla skokem z okna spáchat sebevraždu, což pouze dokazuje její povahovou labilitu a sex byl dobrovolný.“¹⁹

¹⁷ CHRISTIE, Nils. The ideal victim. IN: FATTAH, Ezzat A. *From Crime Policy to Victim Policy: Reorienting the Justice System*. London: Palgrave Macmillan, 1986. ISBN 978-1-349-08307-7. S. 17-30.

¹⁸ TRACHTOVÁ, Zdeňka. Znásilněná má být cudná a smutná. Mýtus ideální oběti maří spravedlnost. IN: *IDnes.cz* [online]. Praha: MAFRA, 25.2.2017 [cit. 21.1.2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/znasilneni-myty-idealni-obet.A170220_155601_domaci_zt

¹⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Je třeba rozlišovat různé typy znásilnění? *Právo a rodina*. 2019, roč. 21, č. 6. ISSN 1212-866X. S. 14.

V této ukázce má oběť problematické postavení také proto, že se jedná o vztahové znásilnění. Tento druh znásilnění se hůře prokazuje a neodpovídá mýtu o pravém znásilnění. Tento mýtus bude blíže rozpracován až v následujících kapitolách.

Je zapotřebí mít stále na paměti, že každá oběť je jiná a nelze u ní předpokládat, jakým způsobem se bude chovat před orgány činnými v trestním řízení či před svými blízkými. Používání jakékoliv šablony na „správné“ chování oběti je zcela zcestné. Žádná oběť trestného činu se nemůže chovat jako „správná“ či „špatná“ oběť.

Ludmila Čírtková zdůrazňuje i to, že k prohlubování tohoto mýtu bezpochyby přispívá také postoj médií. Média záměrně více propagují případy trestných činů, kde se oběť blíží podobě ideální oběti. Takové trestné činy vzbuzují největší sympatie a zájem u veřejnosti.²⁰

Mýtus o ideální oběti zásadně ovlivňuje **hierarchii viktimizace**. Na vrcholu této hierarchie stojí nevinné a atraktivní oběti, nejčastěji děti, kterým újmu způsobil cizí zlomyslný pachatel. Naopak na pomyslném dně hierarchie jsou například prostitutky, bezdomovci či drogově závislí.²¹ Postavení v rámci hierarchie dále ovlivňuje situační kontext spáchaného trestného činu. Je-li oběť v době spáchaní trestného činu pod vlivem alkoholu či jiných omamných látek ihned se posouvá na této hierarchii směrem dolů.

Ačkoliv daná osoba nespadá pod charakteristiku ideální oběti, není o nic méně obětí trestného činu, než kterákoliv jiná „ideální“ oběť. Závažnost deliktu je zcela stejná, ať už se jedné o ženu oloupenou v baru, nebo ženu oloupenou za bílého dne v neutrálním prostředí.

²⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1. S. 28-19.

²¹ Tamtéž

V neposlední řadě je důležité zmínit roli pachatele v obrazu ideální oběti. Pachatel nemusí být vždy silný a na první pohled narušený jedinec. Může se jednat o zdánlivě zcela nevinného, mírumilovného člověka, který by daného činu nebyl schopen.

Neplatí totiž předsudky typu:

„Když je oběť čistá, musí být pachatel nutně vždy zlý a morálně zpustlý.

Když je pachatel celkem slušný, společensky integrovaný, musí být oběť zlou a problematickou bytostí.“²²

2.5 Syndrom oběti

Jak již bylo v této práci několikrát zmiňováno, každá oběť je jiná. Nelze s jistotou říct, jak se s daným trestným činem bude vyrovnávat. Jisté však je, že u každé oběti nastane po skutku určitá změna v chování a prožívání. Obzvláště násilné a sexuálně orientované trestné činy mívají zásadní vliv na oběť. Častokrát jedinec přehodnotí svůj žebříček hodnot a celkový pohled na svět.

Syndrom oběti lze chápat jako změny chování a prožívání oběti v důsledku spáchaného trestného činu. Souhrn změn chování a prožívání obětí u konkrétních deliktů lze označit jako specifické syndromy oběti neboli viktimizační syndromy. Tyto syndromy v podstatě vysvětlují ono nelogické/kontra intuitivní chování jedince.²³ Znalost těchto viktimizačních syndromů pomáhá pochopit chování oběti. Viktimizační syndromy a nelogické chování oběti budou vysvětleny v následujících kapitolách.

²² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forezní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80- 262-0582-1. S. 31.

²³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. S. 37.

3 Zdánlivě nelogické chování oběti trestné činnosti vs. poznatky z viktimologie a psychotraumatologie

V následujících podkapitolách budou blíže rozpracovány poznatky z viktimologie a přesněji objasněny příznaky viktimizačních syndromů. Právě ony syndromy pomáhají pochopit častokrát nelogické chování oběti. Díky těmto poznatkům je možné objasnit jedny z nejčastějších mýtů o chování obětí trestných činů, jako jsou: **znásilnění, sexuální zneužívání a domácí násilí**. Výklad bude doplněn i o nejčastější mýty o těchto trestných činech.

3.1 Syndrom týrané ženy (BWS)

Syndrom týrané ženy (angl. battered woman syndrom, zkráceně BWS) poprvé do teorie a praxe zavedla Lenore E. Walker, a to roku 1984.²⁴ Původně byly vytyčeny čtyři základní charakteristiky syndromu týrané ženy, a to:

- „oběť domácího násilí věří, že je to její chyba;
- oběť domácího násilí ztrácí schopnost řešit efektivně situaci;
- oběť domácího násilí pociťuje intenzivní strach o sebe a své děti;
- oběť domácího násilí iracionálně věří, že agresor je všemocný a všechno ví“.²⁵

Až absurdní důvěru v agresora, kdy oběť věří i zcela jasným nesmyslům není výjimkou. Zásadně se tak zhoršuje její orientace v reálném životě a možnost danou situaci vyřešit.²⁶

Jako stěžejní znaky BWS je v odborné literatuře uváděna **naučená bezmoc a cyklus (kruh) domácího násilí**. Tento cyklus má tři fáze: nárůst napětí, exploze, usmiřování a klid. Pro vznik syndromu se uvádí, že je zapotřebí, aby daný cyklus proběhl minimálně dvakrát.²⁷ Ona naučená bezmoc se projevuje především sníženým sebevědomím, ztrátou respektu k sobě samé, nejistotou

²⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2020. ISBN 978-80-7380-806-8. S. 98.

²⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1. S. 92.

²⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5. S. 584.

²⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Vyd. 1. Praha: Grada (Psyché), 2008. ISBN 978-80-247-2207-8. S. 26.

a nerozhodností oběti.²⁸ Dále bývají uváděny znaky **posttraumatické stresové poruchy a stockholmského syndromu**.²⁹ V neposlední řadě se u oběti mohou rozvinout obranné mechanismy. Tyto mechanismy jí pomáhají překonat danou krizi a udržet si vlastní „já“. Nejčastěji oběť inklinuje k obranným mechanismům popření události, regrese, vytěsnění, potlačení, racionalizace, sublimace atp.³⁰

V odborné literatuře je uváděn typický portrét týrané ženy následujícím způsobem:

- „je materiálně závislá na svém partnerovi;
- je podřízená (submisivní) a poslušná;
- udržuje minimální nebo žádné sociální kontakty s dalšími lidmi;
- často omlouvá partnerovo chování jeho náladou nebo nepříjemnostmi, které prožil v práci, či jako důsledek zážitků z dětství;
- je vystrašená;
- trpí pocitem vlastní bezmoci, beznaděje a bezcennosti;
- myslí si, že situace nemá řešení, ačkoli už nemůže déle snést partnerovo násilí;
- má intenzivní pocity viny a je přesvědčená, že to, co se jí přihodilo, si zaslouží;
- rychle zdůvodní, že je to poslední bití, které ji potkalo a bezmezně věří, že se partner „zlepší“;
- stydí se vyprávět o svých zkušenostech a způsobech, jakými s ní partner zachází;
- má snahu používat sex jako pokus o upevnění intimního vztahu se svým partnerem;
- je silně emocionálně závislá na partnerovi – neumí si představit život bez něho, ale ani s ním“.³¹

²⁸ PIVOŇKOVÁ, Eva. Syndrom týrané ženy – příznaky, projevy, symptomy. In: *příznaky – projevy nemoci.cz* [online]. 29.9.2013 [cit. 22.2.2022]. Dostupné z: <https://www.priznaky-projevy.cz/psychiatrie-sexuologie/621-syndrom-tyrane-zeny-priznaky-projevy-symptomy>

²⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5. S. 583.

³⁰ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada (Psyché) 2016. ISBN 978-80-247-4849-8. S. 89-90.

³¹ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Krizová intervence pro praxi*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, Psyché, 2011. ISBN 978-80-247-2624-3. S. 115.

Týrané ženy jsou nejen fyzicky a psychicky týrány, ale jsou i ponižovány, manipulovány a izolovány. Pachatel se snaží oběť izolovat od rodiny a přátel. Tímto způsobem pak nad obětí získává ještě větší vliv. Týraným ženám není dovoleno o čemkoliv rozhodovat a nejsou pro agresora rovnocennými partnery. U obětí je poté prohlubován pocit závislosti a neschopnosti.

Častokrát jsou ženy na partnerovi finančně závislé, ovšem není to podmínkou. Obětí domácího násilí se mohou stát i ženy zcela finančně nezávislé a v ostatních oblastech života sebejisté a velice úspěšné.³² Přesto však existuje zažitý mýtus, že: „**Oběťmi domácího násilí se obvykle stávají puťky nebo bačkory, které si nechají všechno líbit.**“³³ Domácí násilí probíhá většinou bez přítomnosti svědků a za zavřenými dveřmi. Oběť se za týrání stydí, snaží se jej maskovat jak v práci, tak v rodině. Poznat na ženě, že je obětí domácího násilí, není tudíž vždy lehké. Tomuto mýtu odporuje i následující příklad.

*Sebejistá 45letá podnikatelka s vysokoškolským vzděláním podává trestní oznámení na svého manžela. Zaměstnanci ji popisují jako svéráznou dominantní ženu, která nemá problém řešit spory. Trestní oznámení podává po 15 letech manželství, kdy je psychicky i fyzicky týrána.*³⁴

Jak již bylo řečeno výše, domácí násilí nemusí být vždy pouze fyzického rázu. Může se jednat i o čistě psychický teror. Tomuto poznatku odporuje zažitý mýtus, že: „**Týrání je pouze fyzického rázu a je na první pohled vidět.**“³⁵ Vzorec tak zvaného **nátlakového kontrolujícího násilí** není založen na typické dynamice násilného vztahu, tzv. kruhu domácího násilí, nýbrž na nepřetržitém psychickém teroru. K základním taktikám tohoto násilí patří průběžně projevy jako: „zastašování, emocionální zneužívání, izolování, upírání potřeb, devalvování, očerňování a obviňování, prosazování vlastních privilegií, ekonomické zneužívání, nátlak a vyhrožování.“ Díky těmto principům vnutí dominantní partner tomu

³² VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5. S. 583.

³³ Státní zdravotní úřad. *Mýty o domácím násilí* [online]. [cit. 4.2.2022]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/104-myty-o-domacim-nasilim>

³⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1. S. 39.

³⁵ ČENTĚŠOVÁ, Michaela. Pomoc! Týrá mě! Proč ženy jako Iveta Bartošová tajně trpí! In: *Blesk.cz* [online]. 6.5.2014 [cit. 22.2.2022]. Dostupné z: <https://prozeny.blesk.cz/clanek/pro-zeny-laska-a-vztahy-laska-a-vztahy/249574/pomoc-tyra-me-proc-zeny-jako-iveta-bartosova-tajne-trpi.html>

slabšímu pozici zcela podřízené a sloužící loutky. Tato loutka pak ve všem (i v oblasti intimity) musí násilného partnera žádat o souhlas.³⁶

Domácí násilí se netýká pouze sociálně slabých rodin. Domácí násilí se vyskytuje napříč celou společností. Společenská vrstva nemusí hrát roli. Tento fakt odporuje zažitému mýtu, že: „**K domácímu násilí dochází jen v nižších společenských vrstvách.**“. Vznik této mylné představy pravděpodobně zapříčinil fakt, že ve vyšších společenských vrstvách, je obecně větší snaha tyto excesy lépe maskovat a tajit.³⁷

3.2 Syndrom sexuálně zneužívaného dítěte (CSA)

Se syndromem sexuálně zneužívaného dítěte se v odborné literatuře spíše setkáme pod zkratkou CSA (angl. child sexual abuse). CSA je v podstatě určitou odnoží syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (CAN – child abuse and neglect).³⁸ U syndromu CSA jsou stanoveny dvě základní formy. Jedná se o nekontaktní neboli bezdotykové (např. přihlížení sexuálním aktivitám, pornografickým videozáznamům apod.) a kontaktní neboli dotykové (pohlavní styk, laskání, orální či anální sex apod.).³⁹ Právě existence obou těchto forem odporuje zažitému mýtu, že: „**Sexuální zneužívání probíhá pouze kontaktní formou.**“

Pro pochopení sexuálně zneužívaného dítěte je zapotřebí osvojit si principy **Finkelhorova modelu**. Tento model popisuje dynamiku chování a prožívání oběti sexuálního zneužívání, a to v následujících oblastech traumatizace:⁴⁰

³⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzně psychologické poznatky k domácímu násilí* [online]. Policejní akademie ČR v Praze [cit. 16.2.2022]. Dostupné z: <https://ja-sr.sk/files/13%20%C4%86%C3%ADrtkov%C3%A1%20DN%20pro%20JA%20a%20SK%202.pdf>

³⁷ Státní zdravotní úřad. *Mýty o domácím násilí* [online]. [cit. 4.2.2022]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/104-myty-o-domacim-nasilii>

³⁸ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada (Psyché), 2005. ISBN 80-247-0929-5. S. 159.

³⁹ BĚLÍK, Václav a kol. *Slovník sociální patologie*. Vydání 1. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0599-1. S. 87.

⁴⁰ MALÁ, Eva a kol. *Sexuálně zneužívané děti*. Praha: Psychiatrické centrum, 1995. Zprávy (Psychiatrické centrum). ISBN 80-85121-99-9. S. 50-51.

- **Traumatická sexualizace:** Ta se projevuje předčasným zabýváním se vlastní sexualitou. Dítě si ve spojení se sexuálním zážitkem vytváří negativní emoce. Jsou u něj vytvářeny nesprávné sexuální normy a morální představy. Dítěti jsou podsouvány zcestné výroky, „Všechny hodné děti to „dělají“ se svým rodičem, protože je rodič má moc rád.“ Častokrát je dítě odměňováno za sexuální praktiky, díky čemuž si osvojí princip výměnného obchodu. V dospělosti pak může odlišně chápat normy a negativně ovládat své blízké či se sebou nechat manipulovat. Eva Malá dále uvádí, že pro traumatickou sexualizaci je typické to, že se dítě předčasně posouvá do dalšího stadia v oblasti sexuality, která není přiměřená jeho věku. V pozdějším věku pak zneužívané dítě může pociťovat sexuální dezorientaci a ztrácí svoji sexuální identitu. Tyto nepřiměřené postoje pak mohou vést k prostituci, promiskuitě, nutkavým sexuálním představám, problémům s orgasmem, agresivnímu sexuálnímu chování apod.
- **Stigmatizace:** Vinou sexuálního zneužívání se dítě cítí a chová jinak než jeho vrstevníci. Samo na sobě pozná, že je jiné než ostatní. Umocňují se u něj negativní emoce, pocity viny a studu. Pachatel dává vinu dítěti, ne sobě. V důsledku stigmatizace se pak u oběti mohou rozvinout sebedestruktivní sklony.
- **Zrada:** Dítě vnímá dospělého člověka jako vzor, a tudíž je nepřiměřeným chováním zcela zaskočeno a otřeseno. Obzvláště jedná-li se o sexuální zneužívání v rámci rodiny či blízké osoby, ztrácí dítě důvěru v okolí. Pocit zrady má neblahý vliv na další vývoj dítěte. V dospělosti pak zásadně ovlivňuje důvěru v oblasti sexuality.
- **Bezmocnost:** Dítě se cítí ve světě dospělých bezmocné. Tento pocit se ještě stupňuje, svěří-li se dítě blízké osobě, která jeho výpověď zpochybní. U dětí se pak následně může rozvinout syndrom přizpůsobení sexuálnímu zneužívání (viz kapitola o naučené bezmoci).

Dítě se snaží s traumatem vyrovnat, v důsledku čehož se u něj prolomí **obrané mechanismy**. U sexuálních deliktů se pak nejčastěji jedná o disociaci, idealizaci pachatele, identifikaci s pachatelem, bagatelizaci a popírání události.

Vaníčková disociaci definuje jako: „Částečnou nebo úplnou ztrátu normální integrace mezi vzpomínkami na minulost, vědomím vlastní identity, aktuálními pocity a kontrolou tělesných pohybů. Dojde k rozpadu funkcí, které jsou normálně integrovány: vědomí, paměť, identita nebo vnímání okolí.“⁴¹ Disociaci lze chápat jako oproštění se od reality, od svého těla. Dítě nemůže sexuálnímu násilí uniknout fyzicky, a tak uniká alespoň mentálně. Při styku je pak pasivní a zcela oddané pachateli. Obranný mechanismus mu pomáhá přežít traumatický zážitek.

Disociace však znamená i určité zapomínání oběti. Dítě se pak o svém pachateli může vyjadřovat kladně, má ho rádo, idealizuje si ho a zároveň vypouští negativní vzpomínky („Tatínek je na mě hodný, vaří mi dobré jídlo.“). Toto jednání pak zapřičiňuje vznik mýtu o **sympatiích k pachateli**. Na základě tohoto mýtu se lze setkat s tezemi typu: **„Kdyby se dítěti sexuální zneužívání nelíbilo, nevyjadřovalo by se o pachateli kladně. O sexuální zneužívání tudíž nejde, je to dobrovolné.“** či **„Kdyby bylo dítě skutečně zneužíváno, nevyjadřovalo by se o pachateli kladně.“**

U dětí, které jsou sexuálnímu zneužívání vystavovány dlouhodobě, se aktivuje obranný mechanismus popírání události. Oběti se snaží předstírat, že se nic nestalo a že daný skutek zvládají překonat samy. Děje se tak především u dětí, které pocházejí z dysfunkčních rodin a dané mechanismy si osvojily již v útlém věku.⁴²

Dále se lze setkat s tvrzením: **„Pokud se dítěti sexuální kontakt se starším člověkem líbí, nejde o skutečné znásilnění.“** Toto tvrzení je však mylné, dítě může v průběhu viktimizace zažívat i příjemné pocity. To ho častokrát mate, neboť dobrovolně o sexuální styk nestojí. Pachatel pak může dítě v těchto pocitech utvrzovat. Poukazuje na to, že dítě sexuální styk opravdu potřebovalo ke svému potěšení. Tyto protichůdné pocity však pachatele nezbavují viny. Dítě není odpovědné za sexuální zneužívání, bez ohledu na to, jaké zažívá pocity. Předčasný sexuální zájem (masturbace apod.) je pak u sexuálně zneužívaných

⁴¹ VANÍČKOVÁ, Eva et al. *Sexuální násilí na dětech*. Praha : Portál, 1999. ISBN 80- 7178-286-6.S. 78.

⁴² JEŽKOVÁ, Jana. Obranné mechanismy. In: *Podej ruku* [online]. Praha. [cit. 21.1.2022]. Dostupné z: <https://podejruku.cz/dusledky/obranne-mechanismy>

děti běžný. Pachatelé, kteří začnou zneužívat pubertální děti, se pak mohou ohrazovat tím, že dítě sexuální styk chtělo a že jeho uspokojení je toho jasným důkazem. Sexuální zájem je však u pubertálních dětí běžný a dospělému nedává žádné právo toho zneužít.⁴³

Tvrzení, že: „**Sexuálního zneužívání se dopouštějí jen lidé, které oběť nezná.**“ je zcela mylné. Sexuálního zneužívání se nejčastěji dopouštějí osoby dítěti známé (rodinný příslušník, známý, učitel apod.).⁴⁴

V rámci sexuálního zneužívání dětí je možné narazit i na zcela absurdní výroky. Jako příklad takového mylného tvrzení je možné uvést výrok: „**Pokud není sexuálně zneužito dítě do osmi let věku, není již sexuálně použitelné, dítěti to prospívá.**“⁴⁵ Tyto extrémní názory se však již moc nevyskytují. Nicméně tento mýtus jasně poukazuje na snahu zprostit se viny pachatele.

Tvrzení, že: „**Různé typy zneužívání dětí se objevují hlavně v poslední době.**“⁴⁶ je také nepřesné. Ještě před pár staletími se stávalo, že si neplnoleté dívky či chlapci přivydělávali prostitutí. Také je důležité zmínit, že již od pradávna se v pohádkách a legendách vyskytují motivy sexuálního zneužívání dítěte v rámci rodiny. V obecné rovině jde o dva typy. Prvním typem je „zlá“ sexuchtivá dívka, která svede svého nebohého otce (viz příběh o Lotovi a jeho dcerách, které ho údajně opily a následně svedly). Druhým typem je pak otec, který je vykreslován jako nevinný, zničený a opuštěný muž, kterému po smrti ženy zbyla pouze dcera jako její žijící podobizna. Otec se následně na základě těchto skutečností zamiluje do své dcery a chce ji pouze pro sebe. V obou typech se jedná o majetnického otce, který považuje dceru za svůj majetek.⁴⁷ Tento typ chování je možné ukázat na skutečném příkladu tvrzení muže, který sexuálně zneužíval své dvě dcery potom, co jeho partnerka zemřela. „*Mohu se zapřísáhnout, že jim bylo už přes*

⁴³ MUFSON, Susan a KRANZ, Rachel. *O týrání a zneužívání*. Překlad Eva Hauserová. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1996. Linka důvěry. ISBN 80-7106-194-8. S. 15.

⁴⁴ MUFSON, Susan a KRANZ, Rachel. *O týrání a zneužívání*. Překlad Eva Hauserová. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1996. Linka důvěry. ISBN 80-7106-194-8. S. 12.

⁴⁵ WIRTZ, Ursula. *Vražda duše: incest a jeho terapie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-975-5. S. 155.

⁴⁶ MUFSON, Susan a KRANZ, Rachel. *O týrání a zneužívání*. Překlad Eva Hauserová. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1996. Linka důvěry. ISBN 80-7106-194-8. S. 14.

⁴⁷ WIRTZ, Ursula. *Vražda duše: incest a jeho terapie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-975-5. S. 37-54.

patnáct a nebránily se. Starší jsem za to dával peníze a kupoval mobilní telefony. V roce 2017 jsem si ve vesnici našel milenku a s dcerami jsem to stopnul. Snažil jsem se pouze uspokojit své sexuální touhy po zesnulé partnerce.“⁴⁸

3.3 Syndrom znásilnění (RTS)

Syndrom znásilnění (angl. rape trauma syndrom) je forma posttraumatické stresové poruchy specifické pro oběti znásilnění. Syndrom sdružuje změny chování a prožívání oběti, a to především v oblastech „kognice, emocí, sociálních vztahů (rovněž v pracovním výkonu), intimity a sexuální identity“.⁴⁹

Následky znásilnění lze obecně rozdělit do dvou skupin, a to na bezprostřední a dlouhodobé následky. Dlouhodobé následky jsou u obětí znásilnění velice časté a bývají spíše pravidlem než výjimkou.

Bezprostředními následky jsou nejčastěji:⁵⁰

- **kognitivní potíže:** otupělost, oslabené schopnosti vnímání, prožívání a paměti;
- **fyzické potíže:** paralyzující anxieta, neovladatelný třes, pocit nevolnosti, zvracení, obsedantní hygienické chování;
- **emoční potíže:** citová zmatenost a přecitlivělost na chování druhých osob.

Dlouhodobé následky jsou nejčastěji:⁵¹

- **úzkostné stavy a fobie:** pocity úzkosti, deprese, suicidální myšlenky, patologicky obranné reakce (sebepoškozování, užívání alkoholu apod.);
- **poruchy spánku, opakující se úzkostné a děsivé sny, flashbacky;**
- **potíže v osobním i sociálním životě:** vymizelé pocity osobního bezpečí, obtíže v navazování nových vztahů, silně narušený vztah k oblasti intimity;
- **somatické potíže (bolest v určitých částech těla);**
- **poruchy příjmu potravin.**

⁴⁸ Blesk.cz. *Slaboduchý otec z Tachovska znásilňování dcer přiznal: Hájl se, že dívky neprotestovaly* [online]. 12.1.2021 [cit. 4.2.2022]. Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/regiony-plzen/666334/slaboduchy-otec-z-tachovska-znasilnovani-dcer-priznal-hajil-se-ze-divky-neprotestovaly.html>

⁴⁹ PTÁČEK, Radek, ŽUKOV Iļa a ČÍRTKOVÁ Ludmila. Rape trauma – klinické a forenzní souvislosti. *Psychiatrie pro praxi*. 2009, roč. 10, č. 6. ISSN 1213-0508. S. 268-270.

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ Tamtéž

U obětí znásilnění panuje nejčastěji mýtus, že: „**Ženy jsou znásilňovány podle atraktivit.**“, to ovšem není pravdou. Pachatelé této trestné činnosti si vybírají oběť především podle dostupnosti a nikoliv podle vzhledu. Tento poznatek odporuje zažitému **mýtu o atraktivitě oběti.**⁵² Vyčítat oběti, že byla „vyzývavě“ oblečená, měla rudou rtěnku apod., je tudíž zcela irelevantní. Tyto výroky u oběti prohlubují sekundární újmu. Oběť nabývá dojmu, že si za delikt může sama a sebeobviňuje se.

Obecně zažitý mýtus o obětech znásilnění je **mýtus o skutečném znásilnění.** Tento mýtus je zcela zásadní a je možné od něj odvodit řadu dalších mýtů o tomto deliktu. Mýtus o skutečném znásilnění předpokládá, že se oběť útoku masivně brání, utrpí fyzická zranění, pachatel bude cizí a bude se jednat o bleskový útok.⁵³

Předpoklad, že se oběť během útoku masivně brání, bude blíže popsán v následující kapitole (absence obrany ze strany oběti či pokus o ní). Dalším předpokladem je tvrzení, že: „**Znásilnění způsobuje hlavně těžkou újmu na zdraví.**“ Na základě empirických dat je však známo, že znásilnění způsobuje především lehčí až středně těžká zranění. Mnohem vážnější jsou pro oběť zranění psychická.⁵⁴ Mylná představa dále předpokládá, že ženy jsou nejčastěji znásilňovány při večerní procházce parkem neznámým pachatelem. Opak je však pravdou. Hojněji jsou v oblasti znásilnění zastoupeny tak zvaná **vztahová znásilnění**, kdy oběť pachatele dobře zná. Do vztahových znásilnění patří i znásilnění ex-partnerem. Tento druh znásilnění je o to těžší prokázat, neboť již sexuální vztah mezi osobou pachatele a oběti existoval.⁵⁵ S tímto poznatkem úzce souvisí i fakt, že většina znásilnění probíhá v sociální blízkosti. Tvrzení, že: „**Znásilnění probíhá formou přepadení.**“⁵⁶ je tudíž stejně mylné jako tvrzení, že: „**Pachatel je většinou cizí osoba.**“

⁵² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forezní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1. S. 67.

⁵³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. S. 43.

⁵⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. S. 43.

⁵⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Je třeba rozlišovat různé typy znásilnění? *Právo a rodina*. 2019, roč. 21, č. 6. ISSN 1212-866X. S. 11.

⁵⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. S. 43.

3.4 Zdánlivé nelogické chování v průběhu trestného činu

To, jak se bude oběť v průběhu trestné činnosti chovat, lze jen stěží předpokládat. Její chování může být někdy označováno za nelogické. Oběť tak může slýchat dotazy typu: „Proč jste se mu nebránila, když jste mohla?“, „Proč jste neutekla, když jste mohla?“, „Proč s ním stále zůstáváte?“. Oběť však v průběhu trestného činu nemohla vědět, že by útočníka mohla přeprat či že daný moment byl vhodný pro útěk. Navíc je silně rozrušená a jediné o co se snaží, je zůstat naživu. Zpětné hodnocení chování oběti je tudíž zcela nemístné a u oběti zbytečně prohlubuje vzniklou újmu. Především orgány činné v trestním řízení by měly mít na mysli, že ať už se oběť v dané situaci zachovala jakkoliv, nelze jí to vyčítat. V následujících podkapitolách budou uvedeny dva nejčastější paradoxy v průběhu trestného činu, kterými jsou: absence obrany ze strany oběti a naučená bezmoc.

3.4.1 Absence obrany ze strany oběti či pokus o ní

Trestné činy a reakce oběti na tyto delikty většinou nevypadají jak z filmového studia. Oběť neví, co jí čeká, jde jí o vlastní život. Ocitá se ve **fázi šoku**. V prvních momentech lze popsat chování a prožívání oběti jako „ztuhnutí úlekem“, tento pocit přetrvává, dokud je pachatel nablízku.⁵⁷ Ztuhnutí (angl. freezing) se projevuje naprostou neschopností oběti jakkoliv reagovat (oběť se nemůže hýbat a častokrát ani mluvit natož se bránit).

Právě ona pouhá přítomnost pachatele v oběti může vyvolat tak hrozivý strach, že není schopna se jakkoliv bránit. Tomuto strachu je schopna čelit až v nepřítomnosti pachatele. Oběť se pachateli zcela podrobí a neklade žádný odpor. K tomuto na první pohled nelogickému chování mají spíše sklony zranitelné oběti. Zranitelnou obětí bývají např. děti, senioři, a jedinci, kteří nemají výrazné osobní zkušenosti s násilím.⁵⁸

Tento jev odporuje zažitému **mýtu o možnosti ubránit se** a s tím spojeným **mýtem o skutečném znásilnění**. Tento mýtus mimo jiné předpokládá, že se oběť znásilnění masivně brání. Oběť je však vzniklou situací natolik zaskočena, že jakýkoliv pokus o obranu či útěk vidí jako nemožný či dokonce nebezpečný (mohl

⁵⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. S. 29

⁵⁸ Tamtéž

by vést k eskalaci násilí). Vzniklá situace je pro oběť nová, neví, jak se v ní má zachovat.⁵⁹

Jako typický příklad paralyzace v přítomnosti pachatele lze uvést následující příběh:

„Mladá žena si večer ze svého bytu odskočila pro cigarety do blízké restaurace. Tam ji oslovil příjemný muž a nabídl se, že ji doprovodí. Zatáhl ji však do křoví a znásilnil. Když žena zaslechla, že kolem křoví prochází lidé, volala o pomoc. Pachatel však kolemjdoucím hbitě sdělil, že si chtějí užít a dáma pouze laškovala. Dezorientovaná oběť se po činu na pokyn pachatele poslušně oblékla a nechala se jím taxíkem odvést k němu domů. Pachatel v průběhu cesty vesele konverzoval s taxikářem. Žena utekla teprve po mnoha hodinách věznění. Když ji pachatel opustil, aby přinesl něco k jídlu a vyskočila polonahá z okna.“⁶⁰

Na základě těchto mýtů pak vznikají mylné názory, že: „**Většina obětí se v průběhu znásilnění masivně brání.**“ to však není pravdou. Oběť se zpravidla vzdá pouze na verbální obranu.⁶¹

3.4.2 Naučená bezmoc

Naučenou bezmocnost (angl. learned helplessness) lze pak chápat jako „subjektivní a často nesprávné přesvědčení, že úspěšnost je nezávislá na míře osobního snažení, stav pasivity, apatie, závislosti, rezignace, nízké sebedůvěry a beznaděje, a to vše v důsledku nesprávně interpretovaných minulých záporných zkušeností“.⁶² Zjednodušeně řečeno, oběť je v takovém psychickém stavu, kdy věří, že danou situaci není schopná nijak ovlivnit.

⁵⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Ovlivňují mýty vyšetřování trestného činu znásilnění? *Kriminalistika*, 2014, roč. 27, č. 3. S. 170.

⁶⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál. 2014. ISBN 978-80-262-0582-1. S. 36.

⁶¹ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, (Psyché), 2016. ISBN 978-80-247-4849-8. S. 38.

⁶² Naučená bezmocnost. In: ABZ.cz: slovník cizích slov [on-line]. Radek Kučera & daughter, 2005. [cit. 15.2.2022]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/naucena-bezmocnost>

Naučená bezmoc je výsledkem učení, to znamená, že je následkem opakující se zraňující situace (reviktimizace) a nezáleží tudíž na intenzitě prožitého násilí. Nejčastěji se lze s tímto jevem setkat u **obětí domácího násilí a sexuálního zneužívání**.⁶³ Oběť se naučila, že pokusy o vyřešení situace, např. odchod od partnera, skončily selháním, a tak se stává pasivní. Naučí se situaci přežít a nehledá únik od problému. Oběť se určitým způsobem stává závislou na trýzniteli, s pocitem, že on má rozhodovací schopnosti, ona nikoliv.

Termín naučená bezmoc pak pomáhá vysvětlit jeden z nejrozšířenějších mýtů o domácím násilí, kterým je: „**Domácí násilí je ve vztahu, kde to druhému nevadí**.“⁶⁴ Násilnický partner se ze začátku vztahu obvykle nechová násilně a až postupem času se uchyluje k násilí. Oběť systematicky terorizuje a „učí“ ji, že snaha o jakékoliv vzepření je marná. Tomuto mýtu odporují i další poznatky v rámci viktimizačního syndromu týrané ženy, kterými jsou mimo jiné snaha oběti bagatelizovat újmu a sebeobviňování oběti. Avšak oběti násilí nevyhovuje, nikdo nechce být ve vztahu terorizován. Oběť se naučila násilí snášet, hledá chyby v sobě a zažité trauma bagatelizuje. Postoj oběti k pachateli bezpochyby ovlivňuje i přístup okolí, „Vždyť se o vás jinak hezky stará, je to slušný člověk. Občasná facka je normální.“

S termínem naučená bezmoc souvisí syndrom přizpůsobení sexuálnímu zneužívání. Je-li dítě dlouhodobě vystavováno sexuálnímu násilí, může se u něj taktéž rozvinout **syndrom přizpůsobení sexuálnímu zneužívání**. I když se dítě rozhodne svěřit blízké osobě, nemusí být vyslyšeno, a tak mu nezbývá nic jiného než přijmout realitu. Fáze syndromu jsou pak definovány následovně: utajování a bezmocnost ve vztahu k řešení situace, přizpůsobení, opožděné odhalení a odvolání výpovědi. K odhalení většinou dochází, je-li přítomen spouštěč (rozvod, zneužívání sourozence apod.) dítěti však není uvěřeno („Proč se ozývá až teď?“), a tak ve snaze urovnat situaci opět obvinění stahuje.⁶⁵

⁶³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál. 2014. ISBN 978-80-262-0582-1. S. 37.

⁶⁴ Státní zdravotní úřad. *Mýty o domácím násilí* [online]. [cit. 4.2.2022]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/104-myty-o-domacim-nasili>

⁶⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5. S. 347.

3.5 Zdánlivé nelogické chování po trestném činu

Každá oběť je jiná, a tak nelze zcela přesně říct, jak se daná osoba, poznamenaná trestným činem, se skutkem vyrovná. Spáchaný čin uvrhá oběť do tak zvané psychosociální krize. Oběť není schopná jasně přemýšlet, je vržena do pocitu bezmoci, vlastní neschopnosti a začíná pochybovat o sobě samé. Pociťuje intenzivní strach, negativní exkluzivitu a v neposlední řadě není schopná se rozhodovat a podle toho jednat.⁶⁶

Z krátkodobého hlediska mohou u oběti po deliktu proběhnout dva základní vzorce chování. Expresivní vzorec chování a kontrolovaný vzorec chování. Expresivní chování se vyznačuje silným projevem emocí navenek, kdy okolí zřetelně vidí rozrušení jedince. Toto expresivní chování umocňuje **mýtus o ideální oběti**, který mimo jiné říká, že na oběti je trauma zřetelně vidět. Opakem expresivního chování je pak kontrolované chování, kdy jedinec nedává emoce najevo, je klidný, chladný a schopný zážitek sdělit bez výraznějšího projevu emocí. Právě tento vzorec chování může u okolí vyvolat pocit, že se daný skutek vůbec nestal, neboť reakce oběti „není adekvátní“ k prožitému traumatu.⁶⁷

V následujících podkapitolách budou uvedeny nejčastější typy nelogického chování oběti po trestném činu. Těmi jsou: strategické redukování agrese a momentální smír, opožděné oznámení trestného činu, obhajování pachatele, absence viditelných psychických následků a setrvání v násilnickém vztahu.

3.5.1 Strategické redukování agrese a momentální smír

K strategickému redukování agrese a momentálnímu smíru dochází především při sexuálních deliktech vztahového typu (oběť zná svého pachatele a deliktu předchází kratší interakce či dokonce dlouhodobý vztah s pachatelem). Dále pak při deliktech, kdy je pachatel sice cizí, ale použije perverzní či mučivé sexuální praktiky. Oběť strpí přítomnost pachatele, projevuje k němu určité povrchové sympatie a jde s ním zdánlivě na smír. Toto zdánlivě smířlivé chování nijak nesnižuje původní odpor a obranu oběti před činem. Nejedná se o odpuštění či

⁶⁶ ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem závažných zločinů. *Zpravodaj BKB*, 2011, roč. 20, č. 4. ISSN 1213-8282. S. 7.

⁶⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. S. 29

smíření, pouze o reakci na akutní stresovou situaci. Funguje zde stejný obranný mechanismus jako v průběhu stockholmského syndromu.⁶⁸

Oběť se pak na základě snahy o redukování agrese nechá kupříkladu pachatelem odvést domů, vykouří s ním cigaretu, zkrátka s ním jde povrchově na smír.

Okolí se může nechat zmást tímto na první pohled nelogickým chováním, a označit tak oběť za nepravou. Na základě těchto projevů pak oběť může slýchávat dotazy: „Proč s ním oběť po znásilnění setrvala?“, „Proč se od něj nechala odvést domů?“, „Proč s ním vykouřila po znásilnění cigaretu?“ apod. Těmto dotazům pak oběť může být podrobena i v průběhu soudního řízení.

Vědomí o možnosti tohoto zdánlivě nelogického chování pomáhá pochopit oběť a zpochybňovat **mýtus o sympatiích k pachateli a dobrovolnosti aktu**.

Jedná-li se naopak o delikt typu útočného sexuálního přepadení cizím mužem, reaguje oběť potřebou zajistit si pocit bezpečí. Obvykle se oběť snaží vyhledat bezpečné místo (domov, místo s vysokou koncentrací osob apod.). Nicméně i v těchto případech u oběti je určité kontrain intuitivní chování. Toto chování spočívá například v úzkostlivě pečlivém prohledávání místa činu po bezcenných ztracených předmětech, jako je sponka do vlasů či knoflík. Dále se může objevit zcela neopodstatněné strnulé vyčkávání na místě činu.⁶⁹

Pro člověka je těžko pochopitelná situace, kdy oběť po znásilnění dobrovolně setrvá s útočníkem či se dokonce na místo nesmyslně vrací. Je však zapotřebí si uvědomit, že to může být v dané situaci normální.

3.5.2 Opožděné oznámení trestného činu

Toto nelogické chování je typické především pro sexuální delikty a domácí násilí. Ve společnosti koluje **mýtus o lineárním, přímočarém průběhu viktimizace**. Oběť je podle tohoto mýtu natolik otřesena, že **okamžitě usiluje o podání trestního oznámení a stíhání pachatele**. Opak je však pravdou. Oběť zpravidla není schopna jít trestný čin ihned ohlásit na policii, což dokazují i četné výzkumy

⁶⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. S. 37.

⁶⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9. S. 188.

o oznamování trestných činů.⁷⁰ Zásadní roli zde hraje to, jak skutek oběť vnímá. Oběť si nemusí být hned zcela jistá, že se jedná o daný delikt. Ne zřídka si oběť může myslet, že šlo o pouhý sen. S rolí oběti se ztotožňuje až po určitém čase, kdy si vyjasní, co se stalo. Neméně zásadní roli pak hraje strach z reakce okolí. Především jedná-li se o pachatele blízkého oběti (rodinného příslušníka, známého) je častokrát oběť po svěřeni se blízkým konfrontována s negativními reakcemi typu: „A vážně to tak bylo?“, „Nevymýšlíš si to?“, „Uvědomuješ si, že mu tím můžeš zničit život?“, „Uvědomuješ si, že tím rozvrátíš naši rodinu?“ apod.

Obzvláště u dětských obětí je možné se setkat se zpětným uvědoměním si až po několika letech. Oběť je tak často ujišťována o normalitě skutku („Tohle dělá každá hodná holčička/hodný chlapeček“), že si nemoralitu nepřipouští.⁷¹

Obecně lze jako příčiny neoznámení/opožděného oznámení trestného činu stanovit následující faktory:

- „strach ze samoty;
- generační hodnoty (respektování manželství atp.);
- obavy o psychické a fyzické zdraví (jak vlastní, tak pachatele);
- objektivní závislost na tyranovi (ve financích atp.);
- sousedská pouta a zakotvení v určitém místě;
- strach z odvety;
- normalizace týrání;
- pocity viny („Neměla jsem k němu nastupovat do auta, moje chyba.“)⁷²

U obětí sexuálního násilí pak hrají hlavní roli následující faktory:

- „nedostatek důkazů;
- negativní očekávání směrem k soudnímu řízení;
- špatné psychické a sociální zdroje (neaktivní podpora ze strany okolí).“⁷³

⁷⁰ ČÍRTKOVÁ, L. Balancování mezi mýty a fakty o obětech trestných činů. *Zpravodaj BKB*, 2011, roč. 29, č. 2. ISSN 1213-8282. S. 6.

⁷¹ ČT24, 2021. *Bránit se znásilnění není samozřejmé, v temném parku se jich podle psychologů stává menšina* [online]. 27.5. [cit. 4.2.2020]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelivize.cz/domaci/3317718-branit-se-znasilneni-neni-samozrejme-v-temnem-parku-se-jich-podle-psychologu-stava>

⁷² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál. 2014. ISBN 978-80-262-0582-1. S. 53.

⁷³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Je třeba rozlišovat různá typy znásilnění? *Právo a rodina*. 2019, roč. 21, č. 6. ISSN 1212-866X. S. 17.

3.5.3 Obhajování pachatele

Oběť domácího násilí bere vinu na sebe, příčiny týrání spatřuje ve svém nevhodném chování či vyjadřování. Pachatel se rovněž staví do opačné pozice a vnímá se jako oběť, která byla k násilí vyprovokována. U soudního líčení se lze setkat s oběťmi, které obhajují pachatele, ačkoli je pachatel za násilí odpovědný sám. Toto chování pak zapříčiňuje vznik **mylné představy o obhajování pachatele**.

3.5.4 Absence viditelných psychických následků viktimizace

Nejsou-li na oběti na první pohled vidět následky viktimizace, může se k ní veřejnost stavět negativně. Z představy, že následky viktimizace jsou na první pohled vidět, vychází **mýtus o ideální oběti**. Ten totiž mimo jiné předpokládá, že hrubost zločinu koresponduje s hloubkou viditelné traumatizace oběti. Správná oběť je podle této mylné představy „psychicky rozhozená, trpí a její zevnějšek odpovídá zdrcené osobě“.⁷⁴ Tohoto mýtu častokrát využívají i orgány činné v trestním řízení. U soudního líčení pak může být poukazováno na příliš „upravenou a vyrovnanou“ oběť, která jako oběť nevypadá. Jako důkazy mohou být uváděny i fotografie oběti v radostných chvílích či na nejrůznějších společenských akcích.⁷⁵

Absenci těchto příznaků je možné vysvětlit na teorii modelu štěpení osobnosti neboli strukturální disociaci osobnosti. Tato teorie tvrdí, že v důsledku traumatu dochází u oběti k tak zvanému štěpení osobnosti. Osobnost se oddělí na tři části, kterými jsou: traumatizovaná část, část přežití a zdravá část. Část přežití osobnosti funguje v běžném životě, obstarává každodenní činnosti a z pohledu okolí může být oběť vnímána jako „zdravá“ osoba. Traumatický zážitek je vytěsněn. Druhá část osobnosti, ona traumatická část, je pak brána jako určitá skrýš. Na povrch vystupuje v určitých stresových a zátěžových situacích. Oběť ji nedokáže ovládat. Je-li u osoby dobře rozvinuta část přežití osobnosti, může na okolí působit kontrainuitivně, neboť je schopná vést normální život. Tato část však není onou

⁷⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Jak vysvětlit kontrainuitivní chování oběti? (2.)? *Právo a rodina*. 2017, roč. 19, č. 6. ISSN 1212-866X. S. 9.

⁷⁵ Tamtéž

zdravou částí a oběť není schopna v této části navazovat nové sociální kontakty, nezastřeně vnímat realitu, důvěřovat v druhé atp. Zkrátka žít plnohodnotný život.⁷⁶

3.5.5 Setrvání v násilnickém vztahu

Paradoxem je, že čím déle žena setrvává v násilnickém vztahu, tím těžší je pro ni odejít. Její strach z násilnického partnera, ale zároveň i strach z toho opustit jej, roste. Většina týrajících partnerů má pocit, že jim žena zcela patří, svoji vinu si neuvědomují. Snaží se svalovat vinu na nevhodné chování týrané osoby. Svě násilnické chování považují za zcela běžné a posilují tím onu pro ně přirozenou patriarchální hierarchii v rodině. Týraná osoba pak častokrát může mít pocit, že je jejich trýznitel zranitelný a odkázaný na jejich pomoc. V toxickém vztahu setrvává a snaží se být dobrou manželkou. Jsou i případy, kdy oběť nevhodné chování partnera zcela omlouvá („Můj partner není násilnický, jen měl dnes špatný den.“).⁷⁷ Proč tedy žena z neradostného vztahu neodejde? S tímto tématem se pojí nejrozšířenější mýtus o domácím násilí, „**Kdyby chtěla, mohla ho již dávno opustit.**“ Odborné studie však prokázaly, že vztahy, kde se objevuje násilí, vykazují na první pohled těžko srozumitelnou stabilitu soužití, zpřetrhat takový vztah není jednoduchou záležitostí. Navíc ukončením vztahu automaticky nekončí násilí, toto násilí se může přetransformovat do násilí, které má zabránit rozchodu, stalkingu či násilí v rámci péče o děti.⁷⁸

Následující příklad dokazuje, že tomuto mýtu nepodléhá jen laická společnost, ale i orgány činné v trestním řízení. Oběť domácího násilí popisuje svůj příběh následovně:

„Až po třech letech jsem si uvědomila, že jsem obětí domácího násilí. Do té doby jsem si myslela, že to je normální. Vždy když jsem utekla k rodičům, přesvědčil mě, abych se vrátila domů. Začal mě podezřívát z toho, že ho podvádím, držel mi zbraň u hlavy, pak mi u ucha začal střílet. Mířil i na děti. Chtěl-li další peníze a já mu je nedala, škrtil mě a ohrožoval nožem. Největší strach jsem zažívala, když

⁷⁶ RUPPERT, Franz. *Symbióza a autonomie: traumata z narušeného systému rodinných vazeb*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 270 s. Spektrum. ISBN 978-80-262-0004-8. S. 74-80.

⁷⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Domácí násilí v 21. století. *Právo a rodina*. 2019, roč. 7-8, č. 21. ISSN 1212-866X. S. 15.

⁷⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2020. ISBN 978-80-7380-806-8. S. 14.

běhal po domě s kanystrem benzínu a vyhrožoval, že mě polije a zapálí a pak i dům. Kanystř nechal stát za dveřmi ložnice. Nevěděla jsem, kdy to přijde.“⁷⁹

Pachatel nakonec odešel od soudu s podmínkou na dva roky, s odkladem na třicet měsíců. Soudce podlehl mýtu a byl přesvědčen, že si za „to“ manželka může sama, neboť se neustále vracela nazpět k manželovi.⁸⁰

Ženy, které nakonec dokázaly z násilnického vztahu odejít, zažily častokrát několik nezdařených pokusů o útěk. Zpravidla se udává, že před konečným odpoutáním se od neradostného vztahu je pět až šest marných pokusů o odchod.⁸¹

Ženy se mohou pokoušet svou neradostnou situaci řešit. Nicméně původní ochota oběti spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení pak může klesnout a oběť se začne stavět na stranu pachatele. Jako hlavní příčiny tohoto paradoxního chování jsou možné stanovit následující:

- „strach ze sociálního propadu;
- ztráta známého sociálního prostředí pro ženu i děti;
- potřeba nebrat dětem jejich otce;
- ekonomická závislost;
- přání dát partnerovi ještě šanci;
- nedůvěra ve vlastní schopnosti (naučená bezmoc);
- emocionální závislost;
- morální a kulturní zábrany, které z rozvodu dělají nepřijatelnou věc;
- strach z dalšího násilí a ještě horšího násilí“.⁸²

⁷⁹ ČÍRTKOVÁ, L. Balancování mezi mýty a fakty o obětech trestných činů. *Zpravodaj BKB*, 2020, roč. 29, č. 2. ISSN 1213-8282. S. 8.

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Krizová intervence pro praxi*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada (Psyché), 2011. ISBN 978-80-247-2624-3. S. 119.

⁸² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál. 2014. ISBN 978-80-262-0582-1. S. 53.

4 Důsledky neznalosti viktimologických poznatků v praxi – shrnutí

V předchozích kapitolách bylo nastíněno, jak viktimologické poznatky pomáhají pochopit pro nás častokrát nelogické chování oběti, a to jak v průběhu trestného činu, tak po něm. V práci byly zahrnuty jedny z nejrozšířenějších mýtů o vybraných obětech. Jedna část těchto mýtů souvisí s výše zmíněnými trestnými činy jako takovými. Druhá část těchto mýtů se pojí s nelogickým chováním oběti. Tyto poznatky jsou stěžejní pro laickou i odbornou veřejnost. Aplikace těchto poznatků je tudíž zásadní pro jednání s obětí ve formální i neformální rovině. Neznalost viktimologických poznatků způsobuje oběti sekundární újmu a zhoršuje průběh její viktimizace.

4.1 Jednání s obětí

Pro správné a netraumatizující jednání s obětí je zapotřebí navázat s ní zdravý kontakt. Tento kontakt by měl vzniknout na základě **akceptace, empatie a autenticity**. Oběť by měla být okolím přijímána za každých okolností kladně, bez předběžného hodnocení a nálepkování („Proč jste si to nechala tak dlouho líbit?“). Je vhodné s ní soucítit a pokusit se na problematiku dívat z její perspektivy. Dále je důležité s obětí komunikovat otevřeně a nic nepředstírat.⁸³

Pro jednání s obětí trestného činu je zásadní dodržovat presumpci statusu oběti. Tedy na ni již od počátku pohlížet jako na oběť daného trestného činu (dokud není prokázán opak). Podle toho s ní má být i jednáno. Pro oběť je silně traumatizující, pokud je relativizován její status oběti („A to jste se po znásilnění nechala pachatelem odvést domů? Vážně jste ke styku nesvolila?“).

Komunikace s obětí probíhá ve verbální i nonverbální rovině. Obě tyto roviny jsou však zásadní a ani jedna nesmí být podceňena. Oběť je po zažitém traumatu hluboce otřesena a jakékoliv neohleduplné vyjadřování či chování vůči ní jí může způsobit hlubokou sekundární újmu.

⁸³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Psychologie dnes*, 2004, roč. 10, č. 5. ISSN 1212-9607. S. 19.

Jak rovina verbální, tak nonverbální na sebe navazuje. Nedokáže-li se člověk oprostít od zažitých mýtů a stereotypů, dokáže s obětí jen stěží navázat kontakt.

V oblasti nonverbální komunikace se lze nejčastěji setkat s následujícími chybami: uhýbání pohledem, odklánění se od oběti, přehnaně vzpřímený postoj a neadekvátní vzdálenost mezi jednající osobou a obětí. Platí, že čím větší je vzdálenost mezi těmito osobami tím neosobnější přístup.⁸⁴

V oblasti verbální komunikace by měly orgány činné mimo jiné oběť ujišťovat o normalitě jejího chování a ne poukazovat na nelogičnost. „Proč jste od něj neodešla dříve, když vás bije?“⁸⁵

V rámci verbální komunikace oběť bezpochyby nejvíce zraňuje **obsah sdělovaných postřehů**. Osoby neznalé viktimizačních syndromů a dále osoby podléhající mýtům mohou mít na oběť nemístné dotazy a poznámky. Nejčastějším mýtem, který ovlivňuje postoj nejen laické veřejnosti je **mýtus ideální oběti**, který nám předkládá, jak má pravá oběť vypadat a jak se má chovat. Tohoto mýtu mimo jiné využívají i sdělovací prostředky.

U sexuálního zneužívání a znásilnění se nejčastěji osoby mohou setkat s dotazy typu: „Co jste měla na sobě?“, „Nebyla jste vyzývavě oblečená?“, „Neprovokovala jste ho?“. Tyto otázky jsou zcela irelevantní, neboť pachatelé si svůj čin ve většině případů dopředu promýšlí, nejedná se tudíž o náhodné delikty. Svoji oběť si vybírají především podle dostupnosti a ne podle vzhledu. To, jak byla daná oběť oblečena, nehraje roli. V neposlední řadě je zapotřebí zmínit, že u těchto trestných činů je hlavním motivem pachatele pocit moci a kontroly nad obětí.

Primárně se oběť svěruje se svými problémy nejbližšímu okolí. To, jak se k dané věci okolí postaví, zásadně ovlivňuje další vývoj situace. Bagatelizace, nedůvěra či nezájem o daný problém prohlubují v oběti sekundární újmu.

Oběti domácího násilí nejčastěji vyhledávají pomoc ve fázi aktuálního ohrožení násilím, to znamená ve fázi nejsilnějšího emočního rozložení. Po odeznění této fáze pak u obětí častokrát převládne nechuť spolupracovat s orgány činnými

⁸⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2., rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2015. ISBN 978-80-7380-581-4. S. 235-236.

⁸⁵ Tamtéž

v trestním řízení (viz kapitola setrvání v násilnickém vztahu). Několikrát opakující se situace – telefonát na linku důvěry – výjezd policie – podání vysvětlení nebo trestního oznámení – stažení všech trestných oznámení, může v okolí vyvolat protichůdné pocity. Oběť pak může být označována jako „hysterka“. Tato etiketizace však zásadně ovlivňuje důvěru oběti v pomoc okolí. Oběť může mít pocit, že to, co se jí děje je normální a ona opravdu pouze přehání. Na základě negativních zkušeností oběť prohlubuje naučenou bezmoc. Z tragického vztahu se velmi těžko vymaňuje. Jako zásadní pro jednání s obětí domácího násilí lze označit důvěru a nenálepkování.⁸⁶

4.2 Znalecké posuzování

Znalecké posudky mohou být jednou z nejčastějších příčin sekundární viktimizace oběti. Znalci by měli být dostatečně edukováni v oblasti viktimologie. V rámci znaleckého posuzování se pracuje s pojmy obecná a specifická věrohodnost.

Obecnou věrohodnost lze klasifikovat jako svědeckou způsobilost, to znamená způsobilost být věrohodným svědkem a vypovídat pravdivě. Znalec posuzuje normalitu jedince (IQ, duševní normalita). Nelze však říct, že svědek s nižší obecnou věrohodností bude vypovídat lživě a naopak. Zásadním problémem v této oblasti je nemožnost posoudit, zda je osoba opravdu narušená nebo je to pouze následek zažitého traumatu. Je důležité si uvědomit, že i „hysterka“ se může stát obětí trestné činnosti. Její věrohodnost by tím však neměla být snížena.⁸⁷ Vytvoří-li znalecký posudek znalec neznalý v oblasti viktimologie, může dojít k názoru, že oběť skutečně neodpovídá normě a její obecnou věrohodnost tím sníží. Oběti tak prohlubuje sekundární újmu. Pro správné sestavení znaleckého posudku je zapotřebí zkušený přístup znalce a také vhodná doba k posouzení.

Ludmila Čírtková sestavila následující tabulku chybně interpretovaných následků viktimizace.

⁸⁶ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Krizová intervence pro praxi*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada (Psyché) 2011. ISBN 978-80-247-2624-3. S. 116.

⁸⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál. 2014. ISBN 978-80-262-0582-1. S. 110.

Tabulka 1: Následek viktimizace x riziko dezinterpretace

Následek viktimizace	Riziko dezinterpretace
Nápadné obavy z tělesného kontaktu	Přemrštěnost, teatrálnost, hysterické rysy osobnosti
Přetrvávající potíže v uspořádání a projasnění pocitů a myšlenek	Paranoidní rysy osobnosti
Přetrvávající pocit ohroženosti a přítomnosti nebezpečí	Paranoidní rysy osobnosti
Snadno se nechá ovlivnit, těžko hledá vlastní názor, chce se zalíbit	Pythiatické rysy osobnosti

Zdroj: Viktimologie pro forenzní praxi

Pod pojmem **specifická věrohodnost** se rozumí věrohodnost konkrétní výpovědi. „Při posuzování specifické věrohodnosti řeší znalec otázku, zda svědek či poškozený líčí to, co skutečně zažil (a proto mu lze věřit), nebo jestli jeho výpověď je produktem jiných než paměťových procesů.“⁸⁸ Obecně lze říci, že falešná výpověď může být výsledkem záměrné lži či tzv. pseudovzpomínek (bezděčně zkreslené vzpomínky). Pro vznik těchto zkreslených vzpomínek jsou obecně stanoveny tři faktory – strach, zoufalství a rozrušení. Tyto pocity oběti sexuálních deliktů častokrát zažívají, a tak se u nich mohou pseudovzpomínky vytvořit. V současné době se tak odborníci více zaměřují na znaky vymyšleného svědectví. „Křivě vypovídající se snaží v rámci účelové sebe prezentace vyvolat dojem ideální oběti a morálně bezúhonné osoby. Současně shazuje, očerňuje obviněného jednice, aby byla oslabena jeho důvěryhodnost. A dále dbá na obsahovou a formální konvenčnost své výpovědi, aby nevznikly pochybnosti ohledně její plauzibility (přijatelnosti).“⁸⁹ V zásadě jsou s paměťovými procesy spojovány dva základní paměťové mechanismy. Vytěsnění, kdy je vzpomínka uložena v nevědomí oběti, obsah vzpomínky si oběť nedokáže vybavit, ale pociťuje negativní emoce. Disociace, kdy celková vzpomínka na událost chybí.⁹⁰

⁸⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál. 2014. ISBN 978-80- 262-0582-1. S. 118.

⁸⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Posuzování věrohodnosti* í [online]. [cit.28.2.2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/cirtkova-l-posuzovani-verohodnosti-chyby-pri-interpretaci-znaleckych-posudku.aspx>

⁹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál. 2014. ISBN 978-80- 262-0582-1. S. 118.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

V empirické části bude popsáno výzkumné šetření, zabývající se některými z častých mýtů o vybraných obětech trestných činů. Dotazníkové šetření se vztahovalo na dvě věkové kategorie.

5 Výzkumné šetření

5.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem dotazníkového šetření této práce bylo porovnat, do jaké míry daná část populace (15-20 let a 20-27 let) podléhá vybraným mýtům o obětech trestných činů znásilnění, domácího násilí a sexuálního zneužívání (děti).

5.2 Volba metody

V rámci práce byla využita jako výzkumná metoda dotazníkové šetření. Tato výzkumná metoda veřejného mínění byla zvolena, neboť se jedná o jednu z časově nejúspornějších kvantitativních metod. Nynější pandemická doba navíc neumožňuje takovou škálu možností, tudíž byla využita metoda, kterou lze provést online.

V rámci strukturovaného dotazníkového šetření bylo stanoveno 16 otázek. Z toho 12 otázek, respektive výroků, obsahovalo určitý mýtus o vybraných obětech trestných činů. K těmto výrokům pak měli respondenti označit na pětibodové škále míru souhlasu/nesouhlasu. Zbývající 4 otázky se vztahovaly na demografické údaje respondentů (věk, pohlaví atd.). Vždy byla možná pouze jedna odpověď.

Dotazníkové šetření obsahovalo 3 otázky týkající se mýtů o obětech znásilnění, 3 o sexuálním zneužívání a 2 o domácím násilí. Dále pak 3 otázky týkající se všech obětí a 1 společnou pro sexuální zneužívání a znásilnění. Autorka vybrala některé z mýtů, které byly použity v teoretické části práce viz příloha č. 2 a 3.

Vzhledem k řešené problematice byl dotazník pojmenován jako: Poznatky z oblasti viktimologie (nauky o obětech trestných činů). Název dotazníku byl doplněn o upřesňující text: Dotazník zaměřený na poznatky z viktimologie o obětech trestných činů znásilnění, domácího násilí a sexuálního zneužívání.

5.3 Výzkumný vzorek

Vzhledem k danému cíli se dotazníkového šetření vztahovalo výhradně na dvě věkové kategorie. První věkovou kategorií tvořili respondenti ve věku 15-20 let (studenti střední školy) a druhou věkovou kategorií pak jedinci ve věku 20-27 let (většinou studenti vysoké školy).

V první věkové kategorii byli zahrnuti studenti čtvrtého ročníku střední školy Obchodní akademie Plzeň. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 77 žen a 33 mužů, v procentuálním měřítku 70% žen a 30% mužů. Dohromady se jednalo o 110 respondentů z první věkové kategorie.

Do druhé kategorie byli zahrnuti jedinci ve věku 20-27 let, především studenti vysoké školy. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 80 žen a 40 mužů, v procentuálním měřítku 66,7% žen a 33,3% mužů. Celkově v této věkové kategorii odpovědělo 120 respondentů.

Dotazníkového šetření se celkově zúčastnilo **230 osob**. Procentuálně se dotazníkového šetření zúčastnilo 47,8% osob z mladší věkové kategorie a 52,2% osob ze starší věkové kategorie.

5.4 Průběh šetření

Pro první věkovou kategorií byl dotazník poskytnut v papírové formě. Díky této formě sběru dat tak bylo možné stanovit průměrnou časovou náročnost pro vyplnění dotazníku. Průměrně žáci první věkové kategorie dotazník vyplňovali pět až šest minut. Sběr dat probíhal ve čtyřech třídách čtvrtého ročníku střední školy, a to 1.2.2022. Návratnost dotazníků byla stoprocentní, vzhledem k tomu, že se jednalo o přímé rozdání a vybrání dotazníků v papírové formě v rámci vyučovacích hodin. Nicméně použitelnost dotazníků nebyla stoprocentní, ze 120 dotazníků bylo použito pouze 110. Některé byly navraceny vyplněné pouze zčásti či vůbec.

Druhá věková kategorie byla požádána o vyplnění dotazníku prostřednictvím sociální sítě Facebook. Návratnost u této věkové kategorie nelze stanovit, neboť byl osloven neurčitý počet osob. Ze 120 vyplněných dotazníků byly využity ke zpracování všechny. Dotazníkové šetření za pomoci sociálních sítí probíhalo od 15.1. do 15.2.2022.

5.5 Analýza a interpretace získaných dat

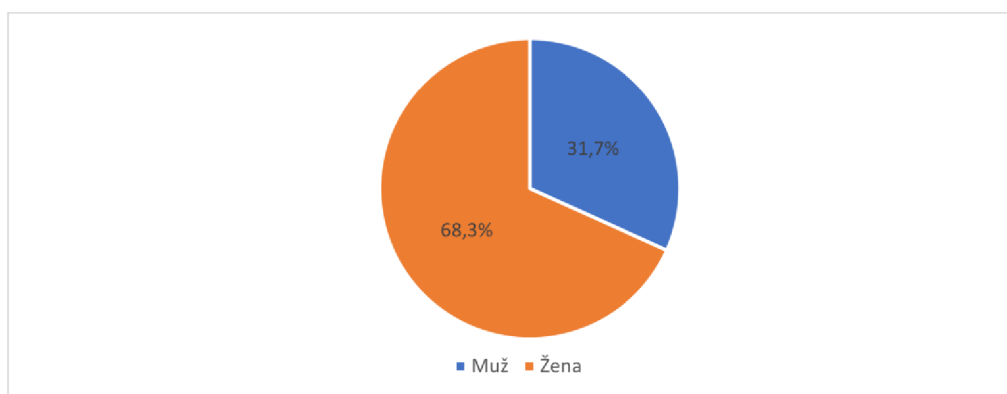
Odpovědi na všech šestnáct stanovených otázek v dotazníkovém šetření od 230 respondentů byly přepsány do programu Microsoft Excel. Poté byly zpracovány a vyhodnoceny pomocí tabulek a grafů. V následující kapitole jsou tyto výstupy přehledně demonstrovány, a to jak graficky, tak slovně. Pro větší přehlednost byly výsledky z dotazníkového šetření vyjádřeny i v procentuálním měřítku. Procenta byla zaokrouhlena na jedno desetinné místo.

Pro lepší orientaci ve výstupech byly v práci stanoveny 4 kategorie rozšířenosti mýtů. Pokud označilo mýtus za pravdivý:

- 0-15% respondentů, byl označen za mýtus **velmi málo rozšířený**
- 15%-30% respondentů, byl označen za mýtus **málo rozšířený**
- 30%-60% respondentů, považujeme ho za mýtus **rozšířený**
- 60% a více respondentů, považujeme ho za mýtus **velmi rozšířený**

Otázka č. 1: Jakého jste pohlaví?

Graf 1: Pohlaví respondentů

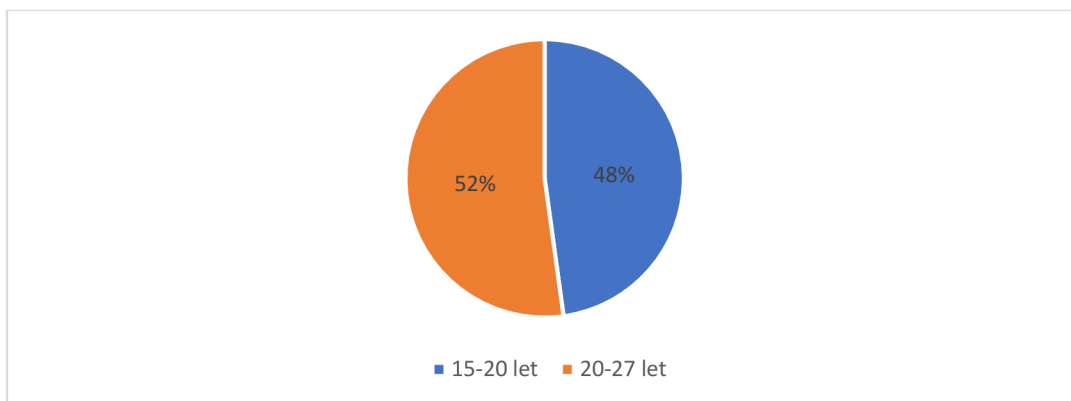

Zdroj: Vlastní zpracování

Jak je patrné z grafu, dotazníkového šetření se zúčastnilo více žen než mužů. Přesněji řečeno 157 žen a 73 mužů, v procentuálním vyjádření pak 68,3% žen a 31,7% mužů. V mladší věkové kategorii odpovědělo 77 (70%) žen a 33 (30%) mužů. Ve starší pak 80 (66,7%) žen a 40 (33,3%) mužů. Obě kategorie tudíž zahrnovaly podobný poměr počtu žen (77 ku 80) a mužů (33 ku 40).

Otázka č. 2: Kolik Vám je let?

Graf 2: Věk respondentů

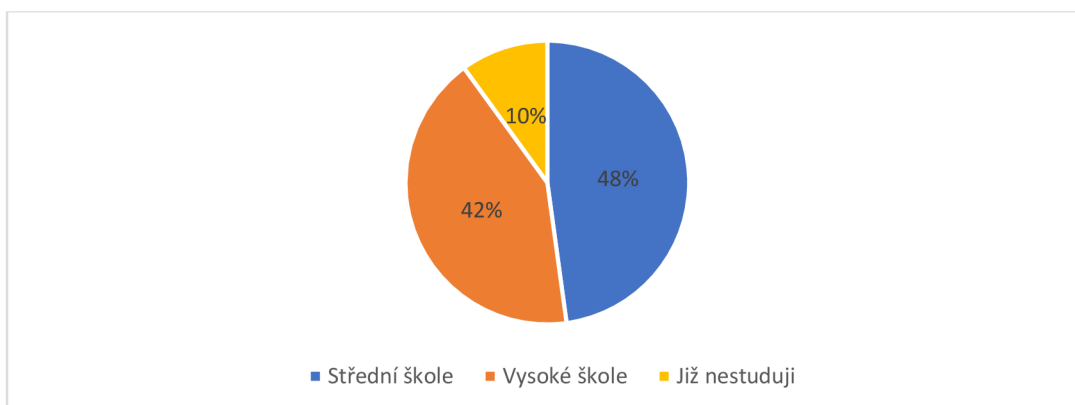

Zdroj: Vlastní zpracování

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 120 jedinců ze starší věkové kategorie (20-27 let) a 110 jedinců z mladší věkové kategorie (15-20 let). Procentuálně se pak jedná o 52% osob ze starší věkové kategorie a 48% osob z mladší věkové kategorie. Procentuální zastoupení mladší a starší věkové kategorie bylo tudíž srovnatelné.

Otázka č. 3: Na jaké škole momentálně studujete?

Graf 3: Druh studované školy respondentů

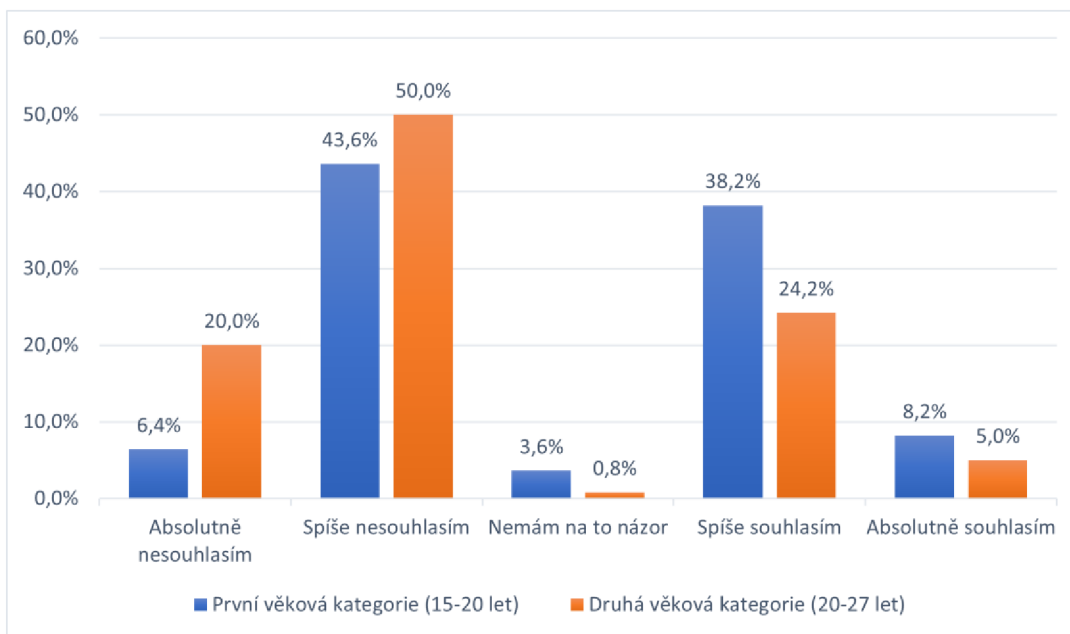
Zdroj: Vlastní zpracování

Z celkem 230 respondentů 48% (110) studuje na střední škole a 42% (97) na vysoké škole. Již nestuduje 10% (23) respondentů, ti ale spadají do starší věkové kategorie (20-27 let). Ve starší věkové kategorii odpovídalo 81% vysokoškoláků a 19% již nestudujících osob.

Otázka č. 4: Na obětech vybraných deliktů (znásilnění, domácího násilí a sexuálního zneužívání) je násilí na první pohled vidět. Oběť je zjevně psychicky rozhozená, trpí a její zevnějšek odpovídá zdrcené osobě. Do jaké míry s tímto výrokem souhlasíte?

Tato otázka byla stanovena jako reakce na jeden z nejzažitéjších mýtů o obětech trestných činů, kterým je **mýtus ideální oběti**.

Graf 4: Porovnání odpovědí respondentů 1. a 2. věkové kategorie na otázku č. 4

Zdroj: Vlastní zpracování

V rámci první věkové kategorie odpovědělo 50% (55) respondentů záporně, 3,6% (4) respondentů na problematiku nemělo názor a **46,4%** (51) respondentů odpovědělo kladně. V druhé věkové kategorii na otázku odpovědělo 70% (84) respondentů záporně, pouze jeden (0,8%) respondent na problematiku neměl názor a **29,2%** (35) respondentů odpovědělo kladně.

Mýtu o ideální oběti, přesněji o vzhledu takové oběti, ve větší míře dle dotazníkového šetření podléhají osoby v první věkové kategorii (46,4%) než osoby v druhé věkové kategorii (29,2%). Na základě výše stanovených kritérií byl daný mýtus v první věkové kategorii označen za **rozšířený**. V druhé věkové kategorii pak za **málo rozšířený** (ovšem na hranici s kategorií rozšířený).

Tabulka 2: Přehled odpovědí respondentů na otázku č. 4

Odpověď	Absolutně nesouhlasím		Spíše nesouhlasím		Nemám na to názor		Spíše souhlasím		Absolutně souhlasím	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1. věková kategorie	7	6,4%	48	43,6%	4	3,6%	42	38,2%	9	8,2%
2. věková kategorie	24	20%	60	50%	1	0,8%	29	24,2%	6	5%
Celkem	31	13,5%	108	47%	5	2,2%	71	30,9%	17	7,4%

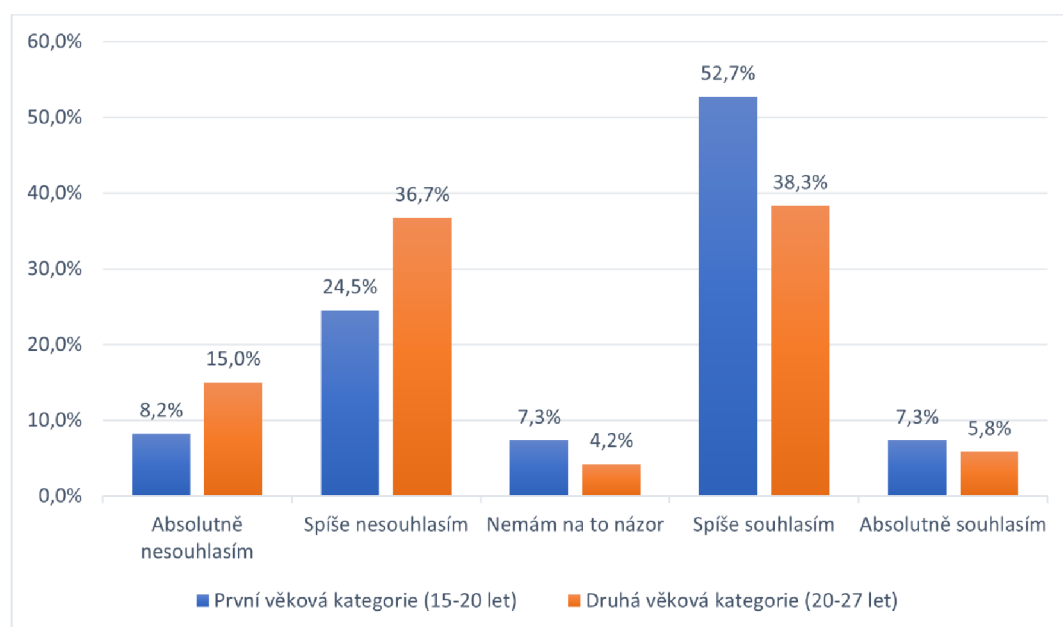
Zdroj: Vlastní zpracování

Z 230 respondentů celkem 60,4% (139) respondentů s výrokem nesouhlasilo a 2,2% (5) respondentů na to nemělo názor. Celkově s tímto výrokem v rámci dotazníkového šetření souhlasilo **37,4 %** respondentů. Tato mylná představa mezi respondenty byla tudíž označena za **rozšířenou**.

Otázka č. 5: Pachatel si oběť znásilnění většinou vybírá podle její atraktivity (vzhledu). Do jaké míry s tímto výrokem souhlasíte?

Tento výrok byl do dotazníkového šetření zahrnut jako reakce na **mýtus o atraktivitě oběti znásilnění**.

Graf 5: Porovnání odpovědí respondentů 1. a 2. věkové kategorie na otázku č. 5

Zdroj: Vlastní zpracování

V rámci první věkové kategorie odpovědělo 32,7% (36) respondentů záporně a 7,3% (8) na danou problematiku nemělo názor. Překvapivých **60%** (66) respondentů odpovědělo na otázku kladně. Z přehledu tak vyplývá, že více než polovina respondentů první věkové kategorie mýtu podléhá. Respondenti druhé věkové kategorie měli umírněnější názor. Na otázku odpovědělo záporně 51,7% (62) jedinců a 4,2% (5) respondentů na danou věc nemělo názor. Kladně se vyjádřilo **43,3%** (52) respondentů.

Na základě porovnání dat daných věkových kategorií, tak může být řečeno, že mladší věková kategorie (60%) podléhá více mýtu o atraktivitě oběti než starší věková kategorie (43,3%). Mýtus v první věkové kategorii byl pak v rámci práce označen za **velmi rozšířený**. V druhé věkové kategorii pak za mýtus **rozšířený**.

Tabulka 3: Přehled odpovědí respondentů na otázku č. 5

Odpověď	Absolutně nesouhlasím		Spíše nesouhlasím		Nemám na to názor		Spíše souhlasím		Absolutně souhlasím	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1. věková kategorie	9	8,2%	27	24,5%	8	7,3%	58	52,7%	8	7,3%
2. věková kategorie	18	15%	44	36,7%	5	4,2%	46	38,3%	7	5,8%
Celkem	27	11,7%	71	30,9%	13	5,7%	104	45,2%	15	6,5%

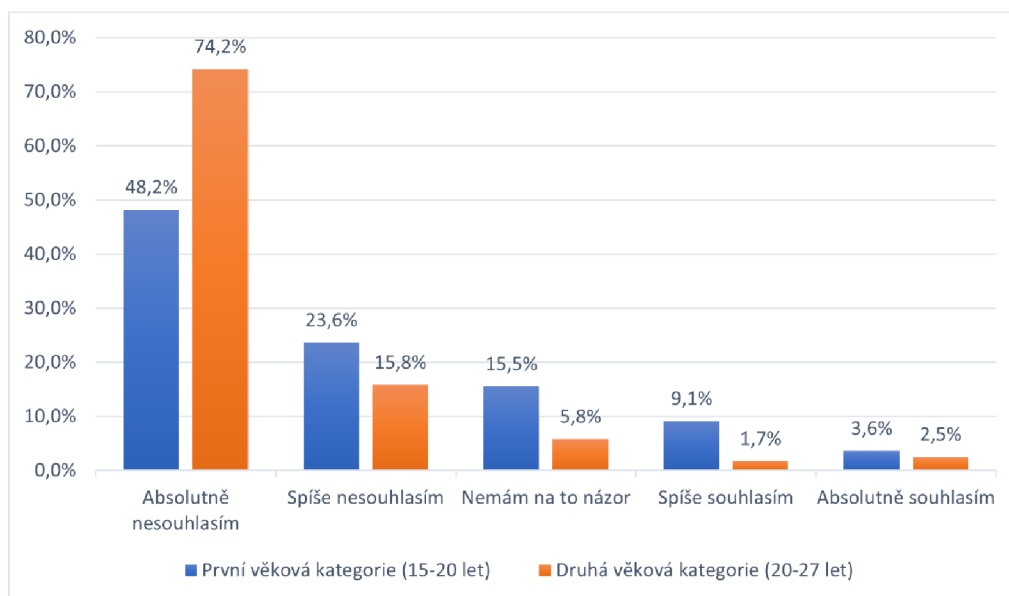
Zdroj: Vlastní zpracování

Celkem z 230 respondentů s daným výrokem 42,6% (98) osob nesouhlasilo a jen 5,7% (13) na věc nemělo názor. Nejvíce respondentů však projevilo souhlas s daným výrokem. V procentuálním měřítku pak s výrokem souhlasilo **51,7%** všech respondentů. Díky stanoveným kritériím lze pak tuto mylnou představu označit za **rozšířenou** mezi respondenty.

Otázka č. 6: Pokud se dítěti sexuální kontakt se starším člověkem líbí, nejde o skutečné sexuální zneužívání. Do jaké míry s tímto výrokem souhlasíte?

Tento výrok byl stanoven jako reakce na mýtus, kterým je: **pokud se dítěti sexuální kontakt se starším člověkem líbí, nejde o skutečné znásilnění.**

Graf 6: Porovnání odpovědí respondentů 1. a 2. věkové kategorie na otázku č. 6

Zdroj: Vlastní zpracování

Na základě dat získaných v dotazníkovém šetření lze říci, že ani mladší ani starší věková kategorie této mylné představě příliš nepodléhá. V první věkové kategorii s výrokem absolutně nesouhlasilo 48,2% (43) jedinců. Dále pak 23,6% (26) jedinců s výrokem spíše nesouhlasilo a 15,5% (17) na věc nemělo názor. Pouze **12,7%** (14) respondentů se k výroku vyjádřilo kladně. V druhé věkové kategorii s výrokem absolutně nesouhlasilo 74,2% (89) osob a 15,8% (19) spíše nesouhlasilo. Jen 5,8% (7) respondentů na věc nemělo názor. Pouhých **7,5%** (9) respondentů se vyjádřilo kladně.

Z přehledu tak vyplývá, že této mylné představě více podléhají jedinci z mladší věkové kategorie (12,7%) než jedinci ze starší věkové kategorie (7,5%). Na základě stanovených kritérií lze dále říci, že mylná představa je u obou věkových kategorií pouze **velmi málo rozšířena.**

Tabulka 4: Přehled odpovědí respondentů na otázku č. 6

Odpověď	Absolutně nesouhlasím		Spíše nesouhlasím		Nemám na to názor		Spíše souhlasím		Absolutně souhlasím	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1. věková kategorie	53	48,2%	26	23,6%	17	15,5%	10	9,1%	4	3,6%
2. věková kategorie	89	74,2%	19	15,8%	7	5,8%	2	1,7%	3	2,5%
Celkem	142	61,7%	45	19,6%	24	10,4%	12	5,2%	7	3%

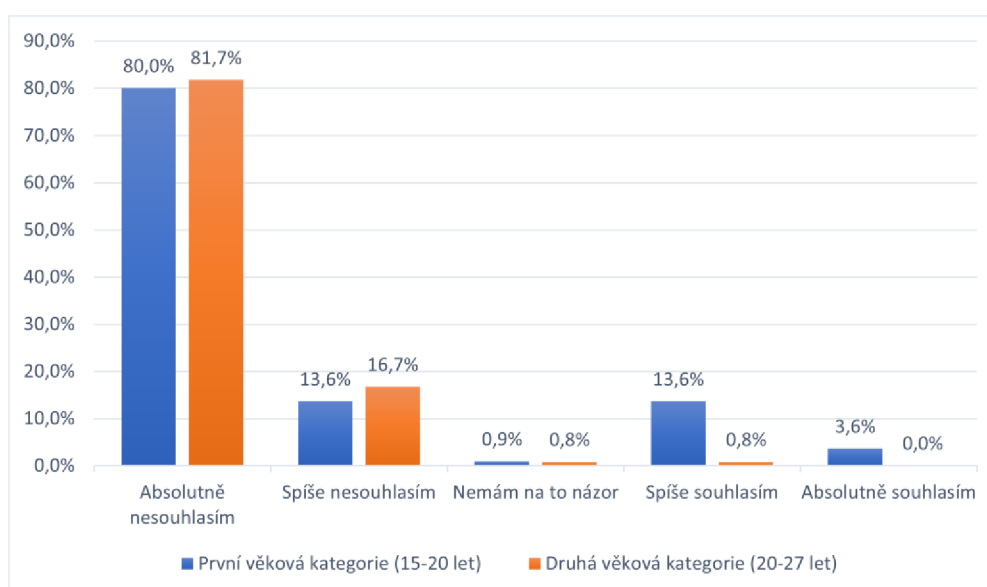
Zdroj: Vlastní zpracování

Z celkem 230 respondentů více než polovina s daným výrokem absolutně nesouhlasila (61,7%) a 19,6% spíše nesouhlasilo. K výroku se tak negativně vyjádřilo 81,3% (187) osob, 10,4% (24) respondentů nemělo na problematiku názor a pouhých **8,3%** (19) respondentů s výrokem souhlasilo. Na základě získaných dat, tak byl tento mýtus v rámci práce označen za **velmi málo rozšířený**.

Otázka č. 7: Týrané ženy v násilnickém vztahu zůstávají, neboť jim násilí nevadí. Kdyby jim vadilo, dávno by odešly. Do jaké míry s tímto výrokem souhlasíte?

Do dotazníkového šetření byl tento výrok použit jako reakce na jeden z nejrozšířenějších mýtů o domácím násilí, kterým je: **domácí násilí je ve vztahu, kde to druhému nevadí**.

Graf 7: Porovnání odpovědí respondentů 1. a 2. věkové kategorie na otázku č. 7

Zdroj: Vlastní zpracování

Jak je na první pohled patrné, ani první ani druhá věková kategorie s touto mylnou představou ve větší míře **nesouhlasila**. V první věkové kategorie s výrokem absolutně nesouhlasilo 80% (88) respondentů a 13,6% (15) respondentů s výrokem spíše nesouhlasilo. Jen jeden respondent na problematiku neměl názor. Pouze **5,5%** (6) respondentů s výrokem souhlasilo. Ve starší věkové kategorii s výrokem absolutně nesouhlasilo 81,7% (98) osob a 16,7% (20) osob s výrokem spíše nesouhlasilo. Opět pouze jedna osoba neměla na problematiku názor. S výrokem souhlasil pouze jeden (**0,8%**) respondent.

Na základě získaných dat tak lze říci, že ani jedna skupina respondentů s daným výrokem ve větší míře nesouhlasí. Pouze 5,5% respondentů z první skupiny a zanedbatelných 0,8% respondentů z druhé skupiny s výrokem souhlasí. Dle stanovených kritérií lze tento mýtus u obou věkových kategorií označit za **velmi málo rozšířený**.

Tabulka 5: Přehled odpovědí respondentů na otázku č. 7

Odpověď	Absolutně nesouhlasím		Spíše nesouhlasím		Nemám na to názor		Spíše souhlasím		Absolutně souhlasím	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1. věková kategorie	88	80%	15	13,6%	1	0,9	15	13,6%	4	3,6%
2. věková kategorie	98	81,7%	20	16,7%	1	0,8%	1	0,8%	0	0%
Celkem	186	80,9%	35	15,2%	2	0,9%	16	7,0%	4	3,0%

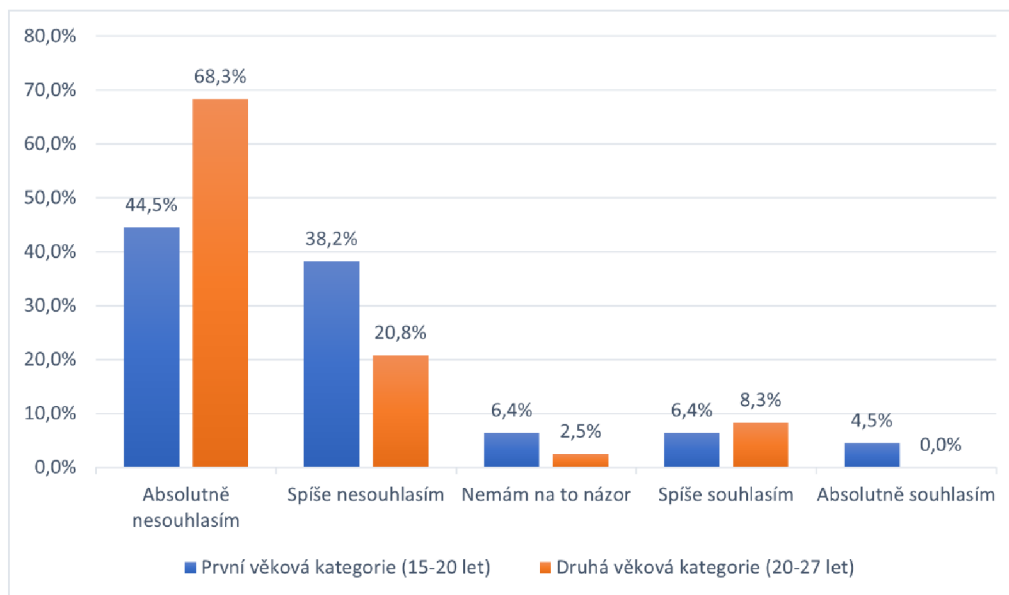
Zdroj: Vlastní zpracování

Na základě vyhodnocení všech odpovědí respondentů obou skupin lze říci, že toto mylné tvrzení o obětech domácího násilí bylo ve větší míře odmítnuto. **Přes 96% respondentů s tímto výrokem nesouhlasí, a to ve větší míře absolutně**. Pouze 3% respondentů s výrokem souhlasí. Tato mylná představa byla v rámci práce označena jako **velmi málo rozšířená**.

Otázka č. 8: Pokud se osoba nebrání sexuálnímu zneužívání či znásilnění (nehrozí-li útočník zbraní či jiným násilím) nelze ji brát jako oběť. Většina obětí znásilnění se masivně brání. Do jaké míry s tímto výrokem souhlasíte?

Toto tvrzení bylo do dotazníku zahrnuto jako reakce na **mýtus o možnosti ubránit se**. Tento mýtus úzce souvisí i s **mýtem o skutečném znásilnění**, který mimo jiné předpokládá, že se oběť napadení bude masivně bránit.

Graf 8: Porovnání odpovědí respondentů 1. a 2. věkové kategorie na otázku č. 8

Zdroj: Vlastní zpracování

V první věkové kategorii s tímto výrokem nesouhlasilo 82,7% (91) osob. Zhruba polovina osob z oněch 82,7% s výrokem nesouhlasilo absolutně a polovina spíše nesouhlasila. Pouze **10,9%** (12) respondentů souhlasilo, z toho 5 absolutně a 7 spíše. K výroku nemělo názor 7 (6,4%) osob. Druhá věková kategorie měla na tuto problematiku vyhraněnější názor. Skoro 70% respondentů odpovědělo, že s daným výrokem absolutně nesouhlasí a 20,8% (25) respondentů uvedlo, že s výrokem spíše nesouhlasí. Pouze **8,3%** (10) jedinců s výrokem spíše souhlasilo. Žádný z respondentů starší věkové kategorie nedal možnost absolutně souhlasím a pouze 2,5% (3) jedinců z této věkové kategorie na danou problematiku neměli názor.

Po porovnání získaných dat, lze říci, že první věková kategorie danému mýtu podléhá ve větší míře než druhá věková kategorie respondentů. Nicméně rozdíl souhlasných odpovědí obou kategorií byl opravdu minimální (rozdíl 2,6%). Na

základě stanovených kritérií lze říci, že daný mýtus je mezi respondenty **velmi málo rozšířený**.

Tabulka 6: Přehled odpovědí respondentů na otázku č. 8

Odpověď	Absolutně nesouhlasím		Spíše nesouhlasím		Nemám na to názor		Spíše souhlasím		Absolutně souhlasím	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1. věková kategorie	49	44,5%	42	38,2%	7	6,4%	7	6,4%	5	4,5%
2. věková kategorie	82	68,3%	25	20,8%	3	2,5%	10	8,3%	0	0%
Celkem	131	57%	67	29,1%	10	4,3%	17	7,4%	5	2,2%

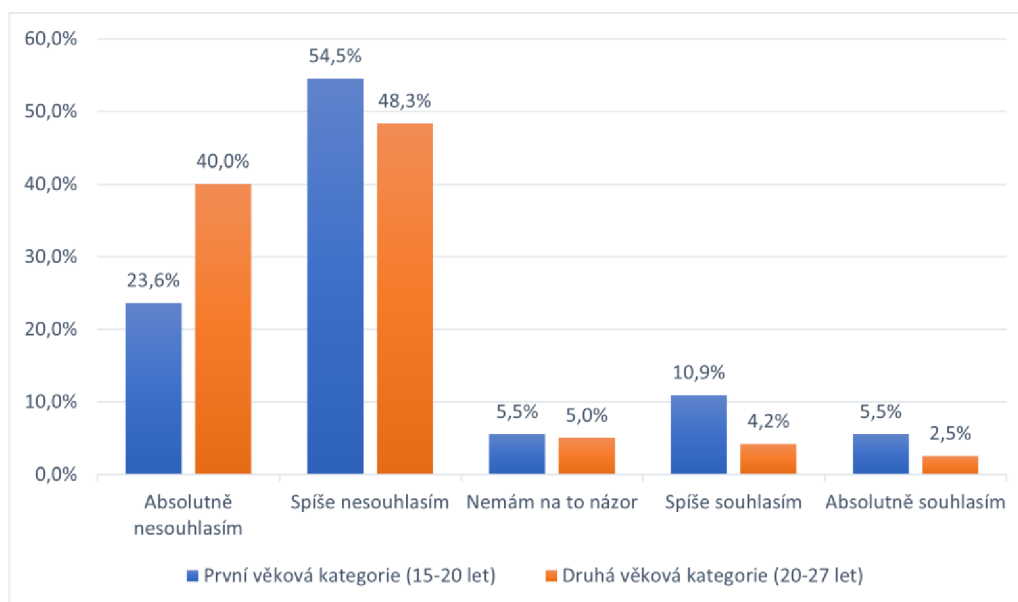
Zdroj: Vlastní zpracování

Z celkového počtu 230 respondentů s výrokem nesouhlasilo 86,1% (198) osob. S výrokem souhlasilo necelých deset procent (9,6%) osob. Tato mylná představa byla tudíž v rámci práce označena jako **velmi málo rozšířená**.

Otázka č. 9: Ve většině případů jde poškozená osoba nahlásit trestný čin bezprostředně (maximálně v rámci několika dní) po spáchání deliktu. Do jaké míry s tímto výrokem souhlasíte?

Toto tvrzení bylo v práci zahrnuto jako reakce na **mýtus o lineárním průběhu viktimizace**.

Graf 9: Porovnání odpovědí respondentů 1. a 2. věkové kategorie na otázku č. 9

Zdroj: Vlastní zpracování

První věková kategorie s daným výrokiem v 78,1% nesouhlasila (86 jedinců). Oproti tomu v druhé věkové kategorii s daným výrokiem nesouhlasilo 88,3% osob (106 respondentů). V druhé věkové kategorii se 40% respondentů vyjádřilo absolutně proti výroku, zatímco v první pouze 23,6%. Co se týče neutrální pozice (odpověď „Nemám na to názor“) i v t tomto případě nebyla zastoupena ve větší míře 5,5% (6) jedinců z první věkové kategorie a 5% (6) jedinců z druhé věkové kategorie). Celkem **16,4%** (18) respondentů z první věkové kategorie s výrokiem souhlasilo, z toho 5,5% (6) absolutně. V druhé věkové kategorii s výrokiem souhlasilo **6,7%** (8) jedinců, z toho pouze 2,5% (3) absolutně.

Na základě porovnávaných dat lze říci, že první věková kategorie více podléhá mýtu o lineárním průběhu viktimizace než druhá věková kategorie. S výrokiem souhlasilo 16,4% respondentů z první věkové kategorie a 6,7% respondentů z druhé. U první věkové kategorie tak lze na základě stanovených kritérií říct, že mýtus je **málo rozšířený** a u druhé věkové kategorie **velmi málo rozšířený**.

Tabulka 7: Přehled odpovědí respondentů na otázku č. 9

Odpověď	Absolutně nesouhlasím		Spíše nesouhlasím		Nemám na to názor		Spíše souhlasím		Absolutně souhlasím	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1. věková kategorie	26	23,6%	60	54,5%	6	5,5%	12	10,9%	6	5,5%
2. věková kategorie	48	40%	58	48,3%	6	5%	5	4,2%	3	2,5%
Celkem	74	32,2%	118	51,3%	12	5,2%	17	7,4%	9	3,9%

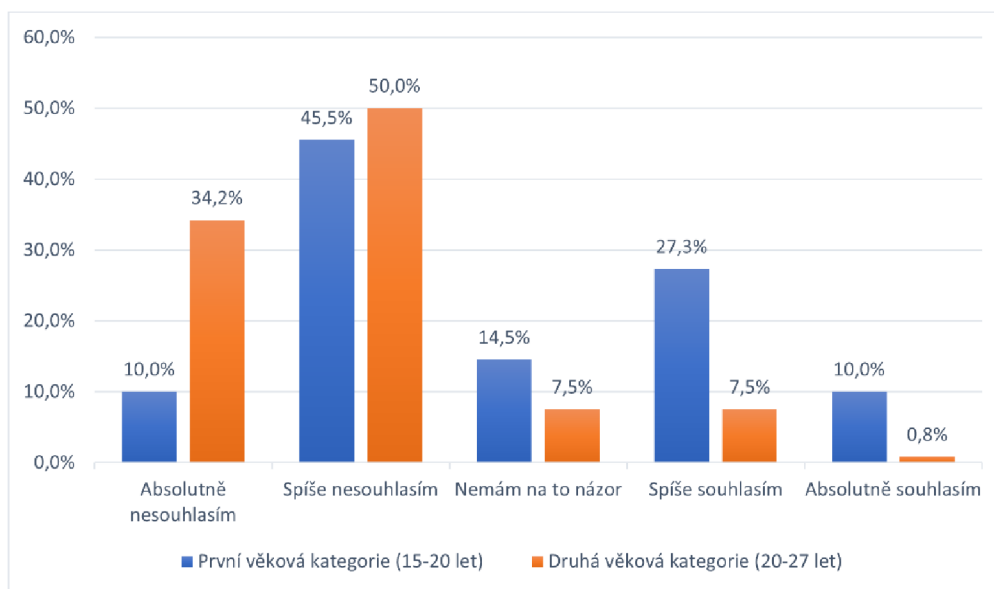
Zdroj: Vlastní zpracování

Z celkem 230 respondentů s výrokiem více než 80% (přesně 83,5%) respondentů nesouhlasilo. Pouze 5,2% k problematice nemělo názor a jen **11,3%** (26) jedinců s výrokiem souhlasilo. Na základě těchto dat tak bylo řečeno, že tento výrok mezi vybraným vzorkem populace, ovšem pouze orientačně, je **velmi málo rozšířený**.

Otázka č. 10: Dítě většinou zneužije cizí člověk. Do jaké míry s tímto výrokem souhlasíte?

Tento výrok byl v dotazníkovém šetření zahrnut jako reakce na zažitý **mýtus, že sexuálního zneužívání se dopouštějí jen lidé, které oběť nezná.**

Graf 10: Porovnání odpovědí respondentů 1. a 2. věkové kategorie na otázku č. 10

Zdroj: Vlastní zpracování

Z grafu je patrné, že druhá věková skupina má k této problematice vyhraněnější názor než první věková skupina. Z druhé věkové skupiny s výrokem absolutně nesouhlasilo 34,2% (41), zatímco z první věkové skupiny pouze 10% (11) osob. Celkově s výrokem v první skupině nesouhlasilo 55,5% (61) osob a v druhé skupině 84,2% (101) osob. Na problematiku nemělo názor 14,5% respondentů z první a 7,5% respondentů z druhé věkové skupiny. S výrokem pak souhlasilo **37,3%** (41) respondentů z první věkové skupiny a **8,3%** (10) respondentů z druhé věkové kategorie.

Podle dotazníkového šetření respondenti z první věkové kategorie podléhají ve větší míře této mylné představě než respondenti z druhé věkové kategorie. S výrokem souhlasilo 37,3% respondentů z první věkové kategorie, a tak byl tento mýtus v této věkové kategorii označen jako mýtus rozšířený. V druhé věkové kategorii s mylnou představou souhlasilo 8,3% respondentů, a tak byl mýtus v této věkové kategorii označen za **velmi málo rozšířený**.

Tabulka 8: Přehled odpovědí respondentů na otázku č. 10

Odpověď	Absolutně nesouhlasím		Spíše nesouhlasím		Nemám na to názor		Spíše souhlasím		Absolutně souhlasím	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1. věková kategorie	11	10%	50	45,5%	16	14,5%	30	27,3%	11	10%
2. věková kategorie	41	34,2%	60	50%	9	7,5%	9	7,5%	1	0,8%
Celkem	52	22,6%	110	47,8%	25	10,9%	39	17%	12	5,2%

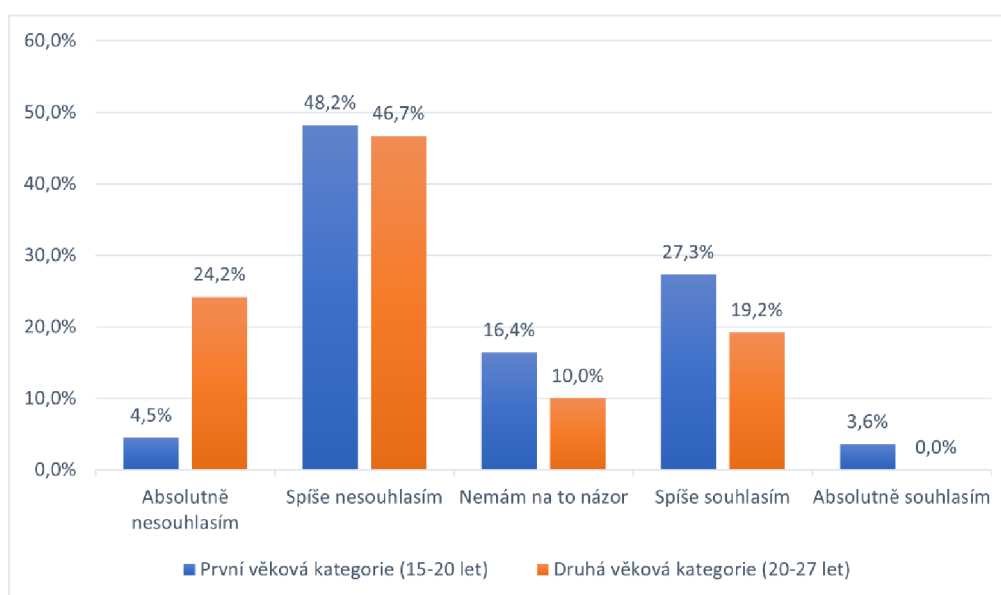
Zdroj: Vlastní zpracování

Z celkového počtu respondentů odpovědělo 70,4% jedinců negativně na daný výrok. Na problematiku nemělo názor 10,9% respondentů a kladně se k výroku vyjádřilo **22,2%** osob. Na základě získaných dat byl pak tento mýtus označen jako **málo rozšířený** mezi respondenty.

Otázka č. 11: Většinou je pachatel znásilnění cizí osoba a k znásilnění dojde formou přepadení. Do jaké míry s výrokiem souhlasíte?

Tato otázka byla v dotazníkovém šetření stanovena jako reakce na **mýtus o skutečném znásilnění**. S tímto mýtem byla v dotazníku stanovena již osmá otázka, která byla rozpracována výše. Mýtus o skutečném znásilnění mimo jiné předpokládá, že pachatel znásilnění je většinou cizí a k znásilnění dojde formou přepadení.

Graf 11: Porovnání odpovědí respondentů 1. a 2. věkové kategorie na otázku č. 11

Zdroj: Vlastní zpracování

Jak je z grafu patrné, starší věková kategorie ve větší míře vyjádřila absolutní nesouhlas (24,2%) s daným tvrzením než první věková kategorie (4,5%). Celkově k danému výroku vyjádřilo nesouhlas 52,7% (58) respondentů z první věkové kategorie a 70,9% (85) respondentů z druhé věkové kategorie. K dané problematice nemělo názor 16,4% (18) osob z mladší a 10% (12) osob ze starší věkové kategorie. S daným výrokiem souhlasilo **30,9%** respondentů z mladší věkové kategorie a **19,20%** respondentů ze starší.

Po porovnání předchozích dat, tak lze říci, že i zde mladší věková kategorie (30,9%) podléhá ve větší míře danému mýtu než starší věková kategorie (19,2%). Na základě stanovených kritérií pak lze říci, že daný mýtus je v první kategorii respondentů **rozšířený** a v druhé kategorii respondentů **málo rozšířený**.

Tabulka 9: Přehled odpovědí respondentů na otázku č. 11

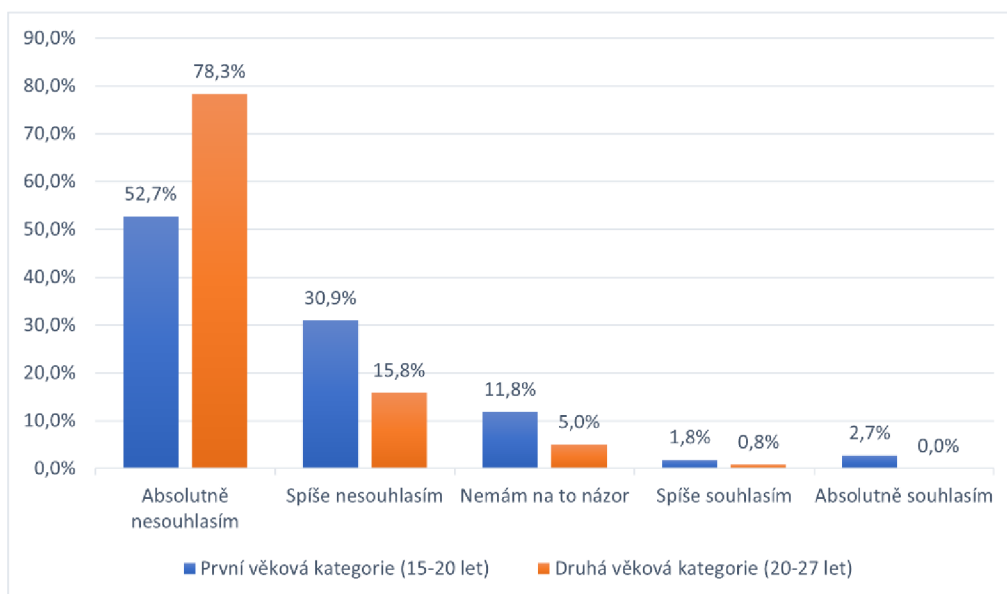
Odpověď	Absolutně nesouhlasím		Spíše nesouhlasím		Nemám na to názor		Spíše souhlasím		Absolutně souhlasím	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1. věková kategorie	5	4,5%	53	48,2%	18	16,4%	30	27,3%	4	3,6%
2. věková kategorie	29	24,2%	56	46,7%	12	10%	23	19,2%	0	0%
Celkem	34	14,8%	109	47,4%	30	13%	53	23%	4	1,7%

Zdroj: Vlastní zpracování

Z celkového počtu 230 respondentů se k danému výroku vyjádřilo nesouhlasně 62,2% (143) jedinců. Na danou problematiku nemělo názor 13% (30) jedinců a s daným výrokiem souhlasilo **24,7%** (57) osob. Tento výrok byl tudíž v rámci práce označen jako **málo rozšířený** mezi respondenty.

Otázka č. 12: Kdyby se dítěti sexuální zneužívání nelíbilo, nevyjadřovalo by se o pachateli kladně. O sexuální zneužívání tudíž nejde. Do jaké míry s výrokem souhlasíte?

Tento výrok byl v dotazníkovém šetření zahrnut jako reakce na zdánlivě nelogické chování oběti, kdy oběť vykazuje pozitivní vztah k pachateli navzdory zneužívání. Na základě tohoto chování pak bývá vyvozen **mýtus o sympatiích k pachateli**.
Graf 12: Porovnání odpovědí respondentů 1. a 2. věkové kategorie na otázku č. 12

Zdroj: Vlastní zpracování

Na první pohled je z grafu jasně vidět, že drtivá většina respondentů s tímto výrokem buď absolutně (52,7% a 78,3%), nebo alespoň spíše (30,9% a 15,8%) nesouhlasí. Celkově tak s výrokem z první věkové kategorie nesouhlasí 83,6% (92) respondentů. V druhé věkové kategorii s výrokem nesouhlasí téměř všichni respondenti, 94,1% (113). 11,8% (13) respondentů z mladší věkové kategorie na danou problematiku nemá názor a 5% (6) jedinců ze starší věkové kategorie. Pouze **4,5%** (5) jedinců z první věkové kategorie s výrokem souhlasí a pouze zanedbatelné **necelé jedno procento** z druhé věkové kategorie.

Vzhledem k velice nízkému počtu souhlasných odpovědí obou věkových kategorií nelze jasně říct, že by jedna skupina byla tímto mýtem více zatížena. Obě věkové kategorie měly tak malý počet souhlasných odpovědí (4,5% a 0,8%), že lze na základě stanovených kritérií říct, že daný mýtus je mezi respondenty **velmi málo rozšířený**.

Tabulka 10: Přehled odpovědí respondentů na otázku č. 12

Odpověď	Absolutně nesouhlasím		Spíše nesouhlasím		Nemám na to názor		Spíše souhlasím		Absolutně souhlasím	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1. věková kategorie	58	52,7%	34	30,9%	13	11,8%	2	1,8%	3	2,7%
2. věková kategorie	94	78,3%	19	15,8%	6	5%	1	0,8%	0	0%
Celkem	152	66,1%	53	23%	19	8,3%	3	1,3%	3	1,3%

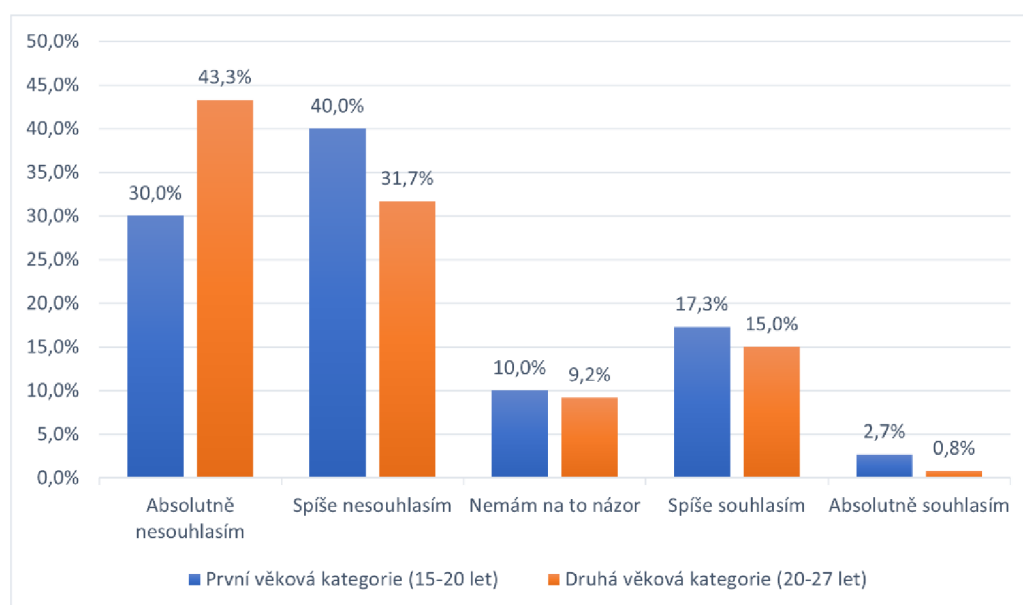
Zdroj: Vlastní zpracování

Na základě analýzy všech získaných odpovědí (230) lze konstatovat, že tento mýtus byl mezi respondenty velice málo rozšířený. Skoro 90% respondentů k výroku zaujalo nesouhlasný postoj a pouze **2,6%** všech respondentů s daným výrokiem souhlasilo. Zbytek respondentů (9,6%) na danou problematiku nemělo názor. Lze tedy říct, že tento mýtus byl mezi respondenty **velmi málo rozšířený**.

Otázka č. 13: Oběťmi domácího násilí se obvykle stávají „puťky“ nebo „bačkory“, které si nechají všechno líbit. Do jaké míry s výrokiem souhlasíte?

Tento dotaz byl v dotazníkovém šetření uveden jako reakce na zažitý mýtus o obětech domácího násilí. Tento mýtus zní, jak již samotná formulace otázky napovídá, že **oběťmi domácího násilí se obvykle stávají „puťky“ nebo „bačkory“, které si nechají všechno líbit**

Graf 13: Porovnání odpovědí respondentů 1. a 2. věkové kategorie na otázku č. 13

Zdroj: Vlastní zpracování

Na základě zpracovaného grafu pak lze vyvodit následující informace. Přesně 70% (77) respondentů z mladší věkové kategorie s daným výrokem ve větší či menší míře nesouhlasilo. U starší věkové kategorie je toto procento ještě o něco větší, jedná se o 75% (90) respondentů. Poměrně ve vysoké míře se k této problematice vyjádřili respondenti odpovědí „Nemám na to názor“ (10% z první kategorie a 9,2% z druhé věkové kategorie). Souhlasně se k danému výroku vyjádřilo v první věkové kategorii přesně **20%** (22) jedinců a v druhé věkové kategorii **15,8%** (19) osob.

Po porovnání výstupních dat, tak lze říci, že respondenti z mladší věkové kategorie (20%) více podléhají danému mýtu než respondenti ze starší věkové kategorie (15,8%). Podle stanovených kritérií pak byla mylná představa v rámci obou věkových kategorií označena jako **málo rozšířená**.

Tabulka 11: Přehled odpovědí respondentů na otázku č. 13

Odpověď	Absolutně nesouhlasím		Spíše nesouhlasím		Nemám na to názor		Spíše souhlasím		Absolutně souhlasím	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1. věková kategorie	33	30%	44	40%	11	10%	19	17,3%	3	2,7%
2. věková kategorie	52	43,3%	38	31,7%	11	9,2%	18	15%	1	0,8%
Celkem	85	37%	82	35,7%	22	9,6%	37	16,1%	4	1,7%

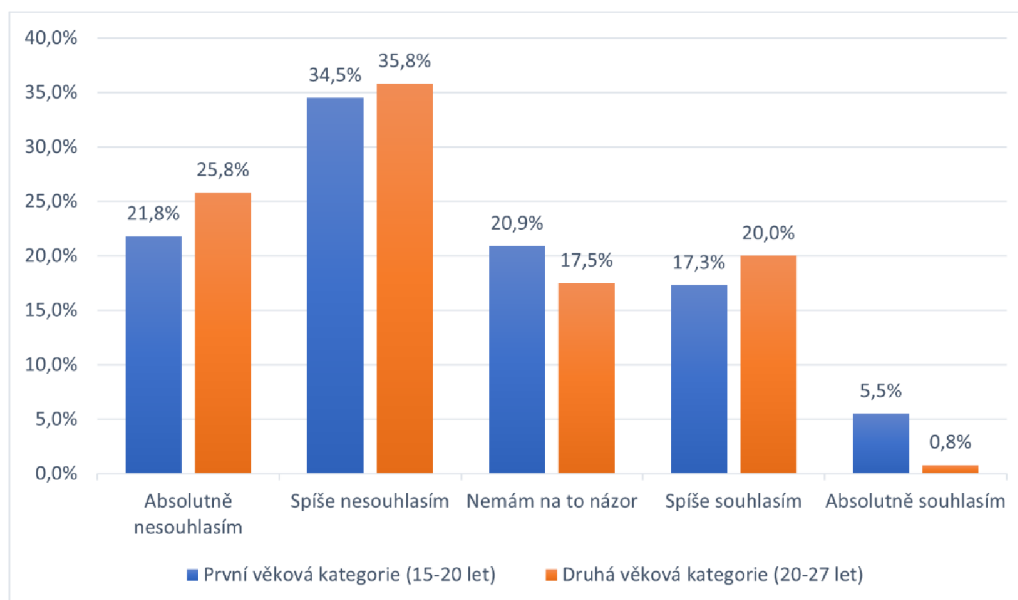
Zdroj: Vlastní zpracování

Z celkového množství 230 respondentů nejvíc z nich k danému výroku vyjádřilo svůj nesouhlas (72,7%). Skoro deset procent (9,6%) k dané problematice nemělo názor. Svůj souhlas s daným tvrzením vyslovilo **17,8%** respondentů. Tento mýtus byl tak označen, v rámci práce, za **málo rozšířený** mezi respondenty.

Otázka č. 14: K domácímu násilí a sexuálnímu zneužívání dětí dochází především v sociálně nižších vrstvách. Do jaké míry s výrokem souhlasíte?

Jak sám název otázky napovídá, tento dotaz byl stanoven jako reakce na zažitý mýtus o sociálním prostředí, kde nejčastěji uvedené formy násilí probíhají.

Graf 14: Porovnání odpovědí respondentů 1. a 2. věkové kategorie na otázku č. 14

Zdroj: Vlastní zpracování

S tvrzením nesouhlasilo přes padesát procent respondentů (56,3%) z první věkové kategorie a přes šedesát procent (61,6%) osob z druhé věkové kategorie. V poměrně velkém měřítku, u tohoto tvrzení, byla zastoupena odpověď „Nemám na to názor“ (20,9% z mladší věkové kategorie a 17,5% ze starší věkové kategorie). Souhlasně se k výroku vyjádřilo **22,8%** respondentů z první a **20,8%** respondentů z druhé věkové kategorie.

Po porovnání získaných dat, tak lze říct, že první věková kategorie danému mýtu podléhá více než druhá věková kategorie respondentů. Ovšem pouze o velmi malou část. Rozdíl souhlasných odpovědí obou kategorií byl opravdu minimální (rozdíl dvou procent). Dle stanovených kritérií byl mýtus v rámci práce označen za **málo rozšířený**, a to u obou skupin respondentů.

Tabulka 12: Přehled odpovědí respondentů na otázku č. 14

Odpověď	Absolutně nesouhlasím		Spíše nesouhlasím		Nemám na to názor		Spíše souhlasím		Absolutně souhlasím	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1. věková kategorie	24	21,8%	38	34,5%	23	20,9%	19	17,3%	6	5,5%
2. věková kategorie	31	25,8%	43	35,8%	21	17,5%	24	20%	1	0,8%
Celkem	55	23,9%	81	35,2%	44	19,1%	43	18,7%	7	3%

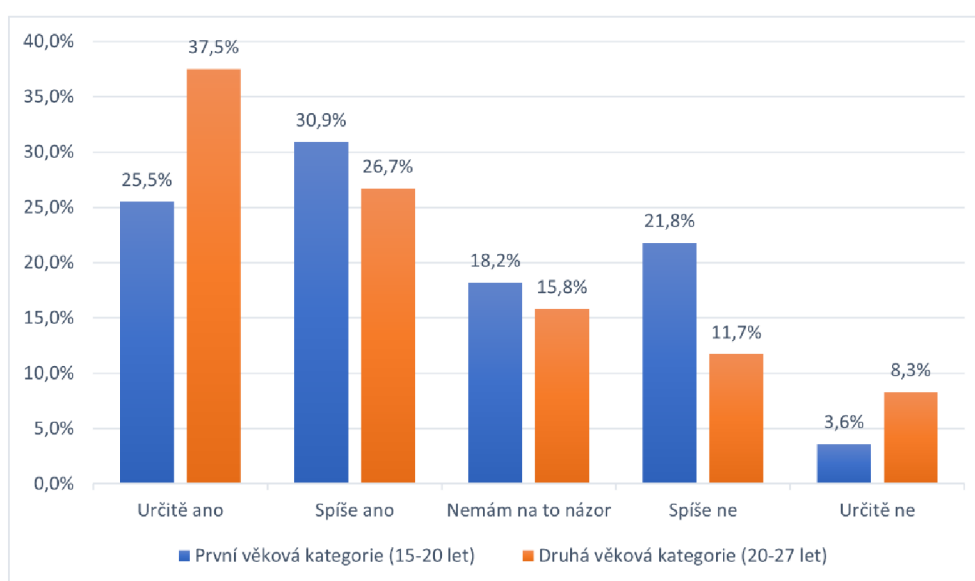
Zdroj: Vlastní zpracování

S daným tvrzením vyjádřilo svůj nesouhlas téměř šedesát procent (59,1%) všech respondentů. K danému výroku nemělo názor 19,1% (44). Svůj souhlas s tvrzením vyjádřilo **21,7%** (50) respondentů. Dle stanovených kritérií byl pak tento mýtus označen jako **málo rozšířený** mezi respondenty.

Otázka č. 15: Oběť znásilnění se po deliktu chová smířlivě k pachateli, nechá se odvést domů, zapálí si s ním cigaretu atd. Jedná se v tomto případě podle Vás skutečně o oběť znásilnění?

Toto tvrzení bylo v dotazníkovém šetření uvedeno jako reakce na zdánlivě nelogické chování oběti znásilnění po deliktu. Oběť se může po deliktu chovat smířlivě k pachateli. Jde s ním zdánlivě na smír. Toto nelogické chování v okolí vyvolává pocit o **sympatiích k pachateli a dobrovolnosti styku**.

Graf 15: Porovnání odpovědí respondentů 1. a 2. věkové kategorie na otázku č. 15

Zdroj: Vlastní zpracování

Více než 50% respondentů z první věkové kategorie s výrokem souhlasilo, z toho 25,5% určitě a 30,9% spíše. V druhé věkové kategorii s výrokem souhlasilo více než 60% respondentů, z nich 37,5% určitě a 26,7% spíše. Odpověď, „Nemám na to názor.“, byla v rámci tohoto výroku hojně zaznamenána (18,2% z první věkové kategorie a 15,8% z druhé). K výroku se vyjádřilo negativně **25,4%** jedinců první věkové kategorie a **20%** jedinců druhé věkové kategorie.

Na základě porovnání, tak lze říci, že danému mylnému tvrzení ve větší míře podléhají jedinci z první věkové kategorie, než jedinci z druhé věkové kategorie. Procentuálně řečeno: 25,4% respondentů z mladší věkové kategorie a 20% ze starší věkové kategorie. Dle stanovených kritérií byl pak mýtus v rámci práce označen za **málo rozšířený** v obou věkových kategoriích.

Tabulka 13: Přehled odpovědí respondentů na otázku č. 15

Odpověď	Určitě ano		Spíše ano		Nemám na to názor		Spíše ne		Určitě ne	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1. věková kategorie	28	25,5%	34	30,9%	20	18,2%	24	21,8%	4	3,6%
2. věková kategorie	45	37,5%	32	26,7%	19	15,8%	14	11,7%	10	8,3%
Celkem	73	31,7%	66	28,7%	39	17%	38	16,5%	14	6,1%

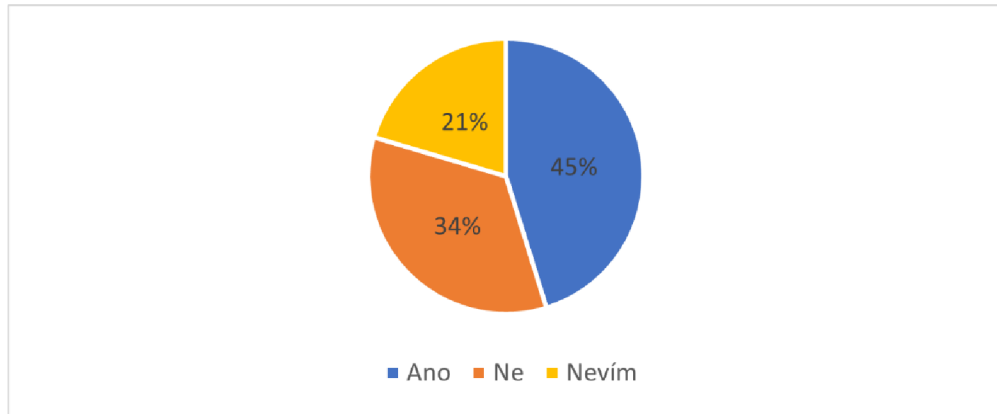
Zdroj: Vlastní zpracování

Na základě porovnání všech odpovědí, bylo konstatováno, že 60,4% (139) respondentů s výrokem ve větší či menší míře souhlasí. Poměrně velký počet respondentů, v porovnání s ostatními otázkami, neměl na věc názor. S výrokem celkově souhlasilo **22,6%** respondentů. Tato mylná představa tak byla v práci označena za **málo rozšířenou**.

Otázka č. 16: Znáte ve svém okolí někoho, kdo se stal obětí trestného činu znásilnění, sexuálního zneužívání či domácího násilí?

Poslední otázka dotazníkové šetření, měla za úkol zjistit, kolik respondentů zná ve svém okolí někoho, kdo byl obětí zmiňovaných deliktů.

Graf 16: Znáte ve svém okolí někoho, kdo se stal obětí daného trestného činu?

Zdroj: Vlastní zpracování

Díky této otázce bylo zjištěno, že **45%** (104) respondentů zná ve svém okolí někoho, kdo byl obětí jednoho z trestných činů. Zbytek respondentů buď nikoho takového neznal, nebo o nikom takovém nevěděl.

5.6 Závěr výzkumného šetření

Tabulka níže obsahuje přehled rozšířenosti mýtů mezi zkoumanými věkovými kategoriemi.

Tabulka 14: Přehled rozšířenosti vybraných mýtů v závislosti na věkové kategorii

Delikt	Mýtus	Mladší věková kategorie	Starší věková kategorie	Celkem
Znásilnění (Z)	O atraktivitě oběti	Velmi rozšířený	Rozšířený	Rozšířený
	O skutečném znásilnění Pachatel je většinou cizí osoba + jde o formu přepadení	Rozšířený	Málo rozšířený	Málo rozšířený
	O Sympatiích k pachateli Oběť se po deliktu chová smířlivě	Málo rozšířený	Málo rozšířený	Málo rozšířený
Domácí násilí (DN)	Týrané ženy v násilnickém vztahu zůstávají, neboť jim násilí nevadí	Velmi málo rozšířený	Velmi málo rozšířený	Velmi málo rozšířený
	Oběťmi se obvykle stávají „putky“ „bačkory“ , které si nechají všechno líbit	Málo rozšířený	Málo rozšířený	Málo rozšířený
Sexuální zneužívání (SZ)	Dítěti se sexuální kontakt se starším člověkem líbí . Nejde o skutečné sexuální zneužívání	Velmi málo rozšířený	Velmi málo rozšířený	Velmi málo rozšířený
	Dítě většinou zneužije cizí člověk	Rozšířený	Velmi málo rozšířený	Velmi málo rozšířený
	O sympatiích k pachateli Kdyby se dítěti sex. zneu. nelíbilo, nevyjadřovalo by se o pachateli kladně	Velmi málo rozšířený	Velmi málo rozšířený	Velmi málo rozšířený
DM, SZ, Z	O ideální oběti Násilí je na první pohled vidět	Rozšířený	Málo rozšířený/rozšířený	Rozšířený
	O lineárním průběhu viktimizace Ve většině případů jde poškozená osoba nahlásit trestný čin bezprostředně po spáchání deliktu	Málo rozšířený	Velmi málo rozšířený	Velmi málo rozšířený
DN, SZ	K deliktům dochází zejména v sociálně nižších vrstvách.	Málo rozšířený	Málo rozšířený	Málo rozšířený
SZ, Z	O možnosti ubránit se + o skutečném znásilnění Oběť se aktivně brání deliktu	Velmi málo rozšířený	Velmi málo rozšířený	Velmi málo rozšířený

Zdroj: Vlastní zpracování

Cílem dotazníkového (výzkumného) šetření bylo porovnat, do jaké míry daná část populace (15-20 let a 20-27 let) podléhá vybraným mýtům o obětech trestných činů znásilnění, domácího násilí a sexuálního zneužívání (dětí). V rámci práce bylo orientačně zjištěno, jak jsou dané mylné představy rozšířeny v rámci jednotlivých věkových kategorií. Toto vyhodnocení proběhlo za pomoci stanovených kritérií a mýtus byl pak následně označen za: velmi málo rozšířený, málo rozšířený, rozšířený nebo velmi rozšířený.

Na základě šetření a následného vyhodnocení se tak lze domnívat, že mladší věková kategorie mýtům o obětech vybraných trestných činů podléhá více než starší věková kategorie. Všem výroky s mylnou představou více podlehlí respondenti z mladší věkové kategorie (i když v některých případech pouze o pár procent).

V mladší věkové kategorii byly z celkem 12 mylných představ, čtyři vyhodnoceny jako velmi málo rozšířené, čtyři jako málo rozšířené, tři jako rozšířené a jedna jako velmi rozšířená.

Ve starší věkové kategorii bylo celkem šest mylných představ vyhodnoceno jako velmi málo rozšířené, čtyři jako málo rozšířené (ovšem jedna na rozhraní s rozšířenou), pouze dvě jako rozšířené a žádná jako velmi rozšířená.

V celkovém měřítku pak byly jako nejrozšířenější mýty vyhodnoceny **mýtus o atraktivitě oběti a mýtus o ideální oběti**. Oba tyto mýty byly na základě kritérií označeny jako rozšířené.

V mladší věkové kategorie minimálně jedné mylné představě podlehl 99 respondentů (**90%**). Je tudíž zásadní edukovat především mladší část populace (15-20 let) v oblasti viktimologie. Je pravděpodobné, že se s obětí některého z trestných činů setkají či ji znají, a některému z mýtu podlehnou. Vzhledem k tomu, že tato věková kategorie ve většině případů navštěvuje střední školu, autorka práce navrhuje edukaci především v rámci výuky, a to formou přednášek.

Je však důležité zmínit, že z celkového počtu 120 respondentů starší věkové kategorie 90 (**75%**) respondentů podlehl ve větší či menší míře minimálně jedné

mylné představě. Edukace této věkové kategorie je tudíž též stěžejní. Vzhledem k tomu, že drtivá většina respondentů starší věkové kategorie studuje vysokou školu. I v tomto případě navrhuje autorka začlenění přednášek na toto téma do vysokoškolské výuky.

Při vyhodnocování však autorka narazila i na určité limity dotazníkového šetření. Nebylo potvrzeno, že všichni respondenti dostatečně porozuměli daným výroky. Do budoucna tudíž autorka jako stěžejní vidí provedení předvýzkumu, aby se tomuto nedostatku, alespoň z části, předešlo.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo v obecné rovině vysvětlit příčiny existence mýtů o obětech kriminality a jejich souvislost s laickým posuzováním paradoxních projevů oběti a s tím souvisejícím procesem sekundární viktimizace. Dále zdůvodnit význam tohoto poznání pro komunikaci s obětí v rovině formální i neformální. V neposlední řadě provést šetření a porovnat, v jaké míře jsou dané mýty rozšířeny u vybraného vzorku populace.

V teoretické části autorka dospěla k následujícím poznatkům. Za hlavní příčiny vzniku mylných představ lze označit dva faktory. Těmi jsou: potřeba pochopit příčinné souvislosti jevů (proč se to děje) a s tím spojená snaha o vyvinění se (oběť si za to může sama, neměla se tak chovat, mně se to stát nemůže). Mýty vznikají jako reakce na zdánlivě nelogické chování oběti a snahu „selským“ rozumem si je vysvětlit. Nebezpečí mýtů autorka spatřuje v tom, že fungují implicitně a apriori ovlivňují jedince ve vnímání druhého. Podlehnutí a následná interpretace těchto mylných představ, ze strany okolí oběti, zhoršuje průběh vyrovnání se s událostí a způsobuje oběti sekundární újmu. Pochopit příčiny zdánlivě nelogického chování oběti pomáhají poznatky z oblasti viktimologie. Tyto poznatky byly v práci stěžejní a na základě nich se autorka pokusila objasnit nepravdivost nejčastějších mýtů o obětech vybraných trestných činů. Neznalost, často biologicky podmíněných reakcí u oběti, může vést nejen laickou, ale i odbornou veřejnost k podlehnutí některému z mýtů. U soudního líčení může podlehnutí některému z těchto mýtů negativně ovlivnit průběh a konečné rozhodnutí soudního jednání. Stejně důležitý je přístup laické veřejnosti, zejména osob blízkých oběti.

Druhou částí cíle této bakalářské práce bylo porovnat, v jaké míře jsou dané mýty rozšířeny u vybraného vzorku populace a zdali bude zřejmý rozdíl v názorech z hlediska věku respondentů.

Po vyhodnocení praktické části dospěla autorka ke třem základním poznatkům.

Většina z dvanácti stanovených mýtů byla celkově mezi respondenty málo či velmi málo rozšířená. Nejrozšířenější byly mýty o atraktivitě oběti (podlehlo téměř 50% respondentů) a o ideální oběti (podlehlo téměř 40% respondentů). Na

základě tohoto poznatku, lze konstatovat, že vybraná skupina respondentů všem mýtům nepodléhá, ale pokud již nějakému mýtu podlehnou, děje se tak u velkého počtu respondentů.

Druhým poznatkem pak je, že mladší věková kategorie podléhá ve větší míře mylným představám než starší věková kategorie. V mladší věkové kategorii byly nejrozšířenější mylné představy o atraktivitě oběti a ideální oběti (na oběti je násilí na první pohled vidět). Dále pak o tom, že dítě většinou zneužije cizí člověk a že pachatel znásilnění je ve většině případů cizí a k deliktu dochází formou přepadení. Ve starší věkové kategorii byly nejrozšířenější mýty o atraktivitě oběti a ideální oběti. Všem mylným výrokům ve větší míře podlehla mladší věková kategorie. Vystává tedy otázka, proč jsou právě tyto mylné představy mezi respondenty natolik rozšířené. Autorka se domnívá, že to může být zapříčiněno právě nižším věkem respondentů (méně životních zkušeností). Autorka rovněž zastává názor, že mladší lidé mají větší tendenci vnímat skutečnost tak, jak ji zobrazuje kinematografie a jiná média.

Dále bylo dospěno k poznatku, že téměř padesát procent respondentů zná ve svém okolí někoho, kdo se stal či je obětí jednoho z daných trestných činů. Zároveň 90% respondentů z první a 75% respondentů z druhé věkové kategorie podléhá některému z mýtů o obětech vybraných trestných činů. Vyplynají tudíž otázky k diskusi. Jak moc vnímá okolí tyto kriminální činy? Lze se domnívat, že v této společnosti je dostatečná informovanost o těchto trestných činech a že okolí dostatečně vnímá tyto oběti? Do jaké míry tuto informovanost ovlivňují média? Je zapotřebí vyšší edukace na školách?

Na základě výše uvedených zjištění se lze domnívat, že na míru rozšířenosti mýtů, věk jedinců vliv má. Prostředkem pro zlepšení výsledků v této problematice by mohlo být začlenění přednášek do výuky, a to jak na středních, tak na vysokých školách. Většina studentů nepochybně využívá k cestám městskou hromadnou dopravu. Autorka se tedy domnívá, že kampaň zacílená na tuto problematiku, v rámci městské hromadné dopravy, by mohla pozitivně přispět k edukaci této skupiny. Autorka dále předpokládá, že jedinci této věkové kategorie hojně využívají sociální sítě, a proto navrhuje kampaň, která by přinášela osvětu v rámci této problematiky, umístit právě tam.

Seznam použité literatury

Monografie

- 1) BĚLÍK, Václav a kol. *Slovník sociální patologie*. Vydání 1. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0599-1.
- 2) CHRISTIE, Nils. The ideal victim. IN: FATTAH, Ezzat A. *From Crime Policy to Victim Policy: Reorienting the Justice System*. London: Palgrave Macmillan, 1986. ISBN 978-1-349-08307-7.
- 3) ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.
- 4) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2020. ISBN 978-80-7380-806-8.
- 5) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3., upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9.
- 6) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Vyd. 1. Praha: Grada (Psyché), 2008. ISBN 978-80-247-2207-8.
- 7) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2., rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2015. ISBN 978-80-7380-581-4.
- 8) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forezní praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.
- 9) GŘIVNA, Tomáš a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.
- 10) HOLUB, Josef, Ivan LUTTERER a Stanislav LYER. *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem k slovům kulturním a cizím*. 2., rozš. vyd. Praha: SPN, 1978. Odborné slovníky.
- 11) JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1.
- 12) JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-618-X.

- 13) MALÁ, Eva a kol. *Sexuálně zneužívané děti*. Praha: Psychiatrické centrum, 1995. Zprávy (Psychiatrické centrum). ISBN 80-85121-99-9.
- 14) MUFSON, Susan a KRANZ, Rachel. *O týrání a zneužívání*. Překlad Eva Hauserová. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1996. Linka důvěry. ISBN 80-7106-194-8.
- 15) RUPPERT, Franz. *Symbióza a autonomie: traumata z narušeného systému rodinných vazeb*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 270 s. Spektrum. ISBN 978-80-262-0004-8.
- 16) ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Krizová intervence pro praxi*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, Psyché, 2011. ISBN 978-80-247-2624-3.
- 17) VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5.
- 18) VANÍČKOVÁ, Eva et al. *Sexuální násilí na dětech*. Praha : Portál, 1999. ISBN 80- 7178-286-6.
- 19) VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada (Psyché), 2016. ISBN 978-80-247-4849-8.
- 20) WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada (Psyché), 2005. ISBN 80-247-0929-5.
- 21) WIRTZ, Ursula. *Vražda duše: incest a jeho terapie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-975-5.

Časopisecké články

- 22) ČÍRTKOVÁ, L. Balancování mezi mýty a fakty o obětech trestných činů. *Zpravodaj BKB*, 2011, roč. 29, č. 2. ISSN 1213-8282.
- 23) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Domácí násilí v 21. století. *Právo a rodina*. 2019, roč. 7-8, č. 21. ISSN 1212-866X.
- 24) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Jak vysvětlit kontraintuitivní chování oběti? (2.)? *Právo a rodina*. 2017, roč. 19, č. 6. ISSN 1212-866X.
- 25) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Je třeba rozlišovat různá typy znásilnění? *Právo a rodina*. 2019, roč. 21, č. 6. ISSN 1212-866X.

- 26) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Ovlivňují mýty vyšetřování trestného činu znásilnění? *Kriminalistika*, 2014, roč. 27, č. 3.
- 27) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Psychologie dnes*, 2004, roč. 10, č. 5. ISSN 1212-9607.
- 28) PTÁČEK, Radek, ŽUKOV Ilja a ČÍRTKOVÁ Ludmila. Rape trauma – klinické a forenzní souvislosti. *Psychiatrie pro praxi*. 2009, roč. 10, č. 6. ISSN 1213-0508.

Zákonná úprava

- 29) Zákon č. 45/2013 Sb. *Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)* v posledním znění

Webové stránky a elektronické zdroje

- 30) Blesk.cz. *Slaboduchý otec z Tachovska znásilňování dcer přiznal: Hájl se, že dívky neprotestovaly* [online]. 12.1.2021 [cit. 4.2.2022]. Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/regiony-plzen/666334/slaboduchy-otec-z-tachovska-znasilnovani-dcer-priznal-hajil-se-ze-divky-neprotestovaly.html>
- 31) ČENTEŠOVÁ, Michaela. Pomoc! Týrá mě! Proč ženy jako Iveta Bartošová tajně trpí! In: Blesk.cz [online]. 6.5.2014 [cit. 22.2.2022]. Dostupné z: <https://prozeny.blesk.cz/clanek/pro-zeny-laska-a-vztahy-laska-a-vztahy/249574/pomoc-tyra-me-proc-zeny-jako-iveta-bartosova-tajne-trpi.html>
- 32) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzně psychologické poznatky k domácímu násilí* [online]. Policejní akademie ČR v Praze [cit. 16.2.2022]. Dostupné z: <https://ja-sr.sk/files/13%20%C4%86%C3%ADrtkov%C3%A1%20DN%20pro%20JA%20a%20SK%202.pdf>
- 33) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál. 2014. ISBN 978-80-262-0582-1. S. 39.
- 34) ČT24, 2021. *Bránit se znásilnění není samozřejmé, v temném parku se jich podle psychologů stává menšina* [online]. 27.5. [cit. 4.2.2020]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3317718-branit-se-znasilneni-neni-samozrejme-v-temnem-parku-se-jich-podle-psycholozky-stava>
- 35) JEŽKOVÁ, Jana. Obranné mechanismy. In: *Podej ruku* [online]. Praha. [cit. 21.1.2022]. Dostupné z: <https://podejruku.cz/dusledky/obranne-mechanismy>

- 36) Naučená bezmocnost. In: ABZ.cz: slovník cizích slov [on-line]. Radek Kučera & daughter, 2005. [cit. 15.2.2022]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/naucena-bezmocnost>
- 37) PIVOŇKOVÁ, Eva. Syndrom týrané ženy – příznaky, projevy, symptomy. In: *příznaky – projevy nemoci.cz* [online]. 29.9.2013 [cit. 22.2.2022]. Dostupné z: <https://www.priznaky-projevy.cz/psychiatrie-sexuologie/621-syndrom-tyrane-zeny-priznaky-projevy-symptomy>
- 38) Státní zdravotní úřad. *Mýty o domácím násilí* [online]. [cit. 4.2.2022]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/104-myty-o-domacim-nasili>
- 39) TRACHTOVÁ, Zdeňka. Z násilněná má být cudná a smutná. Mýtus ideální oběti maří spravedlnost. IN: *IDnes.cz* [online]. Praha: MAFRA, 25.2.2017 [cit. 21.1.2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/znasilneni-myty-idealni-obet.A170220_155601_domaci_zt

Další zdroje

- 40) *Znásilnění pod kůží* [film]. Režie Kateřina HROCHOVÁ. Česko: Česká televize, 2021. Délka 52 min.

Přílohy práce

Příloha 1 – Dotazník vytvořený pro účely bakalářské práce

Poznátky z oblasti viktimologie (nauky o obětech trestných činů)

Dotazník zaměřený na poznátky z viktimologie o obětech trestných činů znásilnění, domácího násilí a sexuálního zneužívání. Předem děkuji za vyplnění.

1. Jakého jste pohlaví?
 - Muž
 - Žena
2. Kolik Vám je let?
 - 15 – 20 let
 - 20 – 27 let
3. Na jaké škole momentálně studujete?
 - Střední škole
 - Vysoké škole
 - Již nestuduji
4. Na obětech vybraných deliktů (znásilnění, domácího násilí a sexuálního zneužívání) je násilí na první pohled vidět. Oběť je zjevně psychicky rozhozená, trpí a její zevnějšek odpovídá zdrcené osobě. Do jaké míry s tímto výrokem souhlasíte?
 - 1 – absolutně nesouhlasím
 - 2 – spíše nesouhlasím
 - 3 – nemám na to názor
 - 4 – spíše souhlasím
 - 5 – absolutně souhlasím
5. Pachatel si oběť znásilnění většinou vybírá podle její atraktivity (vzhledu). Do jaké míry s tímto výrokem souhlasíte?
 - 1 – absolutně nesouhlasím
 - 2 – spíše nesouhlasím
 - 3 – nemám na to názor
 - 4 – spíše souhlasím
 - 5 – absolutně souhlasím

6. Pokud se dítěti sexuální kontakt se starším člověkem líbí, nejde o skutečné sexuální zneužívání. Do jaké míry s tímto výrokem souhlasíte?
- 1 – absolutně nesouhlasím
 - 2 – spíše nesouhlasím
 - 3 – nemám na to názor
 - 4 – spíše souhlasím
 - 5 – absolutně souhlasím
7. Týrané ženy v násilnickém vztahu zůstávají, neboť jim násilí nevádí. Kdyby jim vadilo, dávno by odešly. Do jaké míry s tímto výrokem souhlasíte?
- 1 – absolutně nesouhlasím
 - 2 – spíše nesouhlasím
 - 3 – nemám na to názor
 - 4 – spíše souhlasím
 - 5 – absolutně souhlasím
8. Pokud se osoba nebrání sexuálnímu zneužívání či znásilnění (nehrozí-li útočník zbraní či jiným násilím) nelze ji brát jako oběť. Většina obětí znásilnění se masivně brání. Do jaké míry s tímto výrokem souhlasíte?
- 1 – absolutně nesouhlasím
 - 2 – spíše nesouhlasím
 - 3 – nemám na to názor
 - 4 – spíše souhlasím
 - 5 – absolutně souhlasím
9. Ve většině případů jde poškozená osoba nahlásit trestný čin bezprostředně (maximálně v rámci několika dní) po spáchání deliktu. Do jaké míry s tímto výrokem souhlasíte?
- 1 – absolutně nesouhlasím
 - 2 – spíše nesouhlasím
 - 3 – nemám na to názor
 - 4 – spíše souhlasím
 - 5 – absolutně souhlasím

10. Dítě většinou zneužije cizí člověk. Do jaké míry s tímto výrokem souhlasíte?
- 1 – absolutně nesouhlasím
 - 2 – spíše nesouhlasím
 - 3 – nemám na to názor
 - 4 – spíše souhlasím
 - 5 – absolutně souhlasím
11. Většinou je pachatel znásilnění cizí osoba a k znásilnění dojde formou přepadení. Do jaké míry s výrokem souhlasíte?
- 1 – absolutně nesouhlasím
 - 2 – spíše nesouhlasím
 - 3 – nemám na to názor
 - 4 – spíše souhlasím
 - 5 – absolutně souhlasím
12. Kdyby se dítěti sexuální zneužívání nelíbilo, nevyjadřovalo by se o pachateli kladně. O sexuální zneužívání tudíž nejde. Do jaké míry s výrokem souhlasíte?
- 1 – absolutně nesouhlasím
 - 2 – spíše nesouhlasím
 - 3 – nemám na to názor
 - 4 – spíše souhlasím
 - 5 – absolutně souhlasím
13. Oběťmi domácího násilí se obvykle stávají „put'ky“ nebo „bačkory“, které si nechají všechno líbit. Do jaké míry s výrokem souhlasíte?
- 1 – absolutně nesouhlasím
 - 2 – spíše nesouhlasím
 - 3 – nemám na to názor
 - 4 – spíše souhlasím
 - 5 – absolutně souhlasím

14. K domácímu násilí a sexuálnímu zneužívání dětí dochází především v sociálně nižších vrstvách. Do jaké míry s výrokem souhlasíte?
- 1 – absolutně nesouhlasím
 - 2 – spíše nesouhlasím
 - 3 – nemám na to názor
 - 4 – spíše souhlasím
 - 5 – absolutně souhlasím
15. Oběť znásilnění se po deliktu chová smířlivě k pachateli, nechá se odvést domů, zapálí si s ním cigaretu atd. Jedná se v tomto případě podle Vás skutečně o oběť znásilnění?
- 1 – určitě ne
 - 2 – spíše ne
 - 3 – nemám na to názor
 - 4 – spíše ano
 - 5 – absolutně ano
16. Znáte ve svém okolí někoho, kdo se stal obětí trestného činu znásilnění, sexuálního zneužívání či domácího násilí?
- Ano
 - Ne
 - Nevím

Příloha 2 – Tabulka 15: Přehled mýtů obsažených v práci neodvozených od zdánlivě nelogického chování oběti

	Mýtus	Skutečnost
Domácí násilí	„Oběťmi domácího násilí se obvykle stávají „putky“ nebo „bačkory“, které si nechají všechno líbit.“	Nemusí být vždy pravdou, oběť se může stát i na první pohled sebejistá a nezávislá žena. Oběť se za týrání stydí a příznaky se snaží skrývat.
	„Týrání je pouze fyzického rázu a je na první pohled vidět.“	Násilí může probíhat pouze psychicky, tzv. nátlakové kontrolující násilí.
Sexuální zneužívání	„Sexuální zneužívání probíhá pouze kontaktní formou.“	Sama definice sexuálního zneužívání tomuto mýtu odporuje. Sexuální zneužívání může být i bezkontaktní.
	„Sexuálního zneužívání se dopouštějí jen lidé, které oběť nezná.“	Ve většině případů se jedná o osobu blízkou oběti.
	„Různé typy zneužívání dětí se objevují hlavně v poslední době.“	Zneužívání dětí existuje už stovky let. V nynější době pouze více vyplývá na povrch.
Znásilnění	„Ženy jsou znásilňovány podle atraktivity.“	Oběť je vybírána především podle dostupnosti.
	„Znásilnění způsobuje hlavně těžkou újmu na zdraví.“	Dle empirických dat způsobuje spíše lehčí až středně těžké zranění.
	„Pachatel je většinou cizí osoba.“	Ve větší míře jsou zastoupeny tzv. vztahová znásilnění (oběť dobře zná pachatele).
	„Znásilnění probíhá formou přepadení.“	Většinou se jedná o vztahová znásilnění, tím pádem pachatel oběť „nepřepadá“ a k znásilnění dojde v sociální blízkosti.
DN, SZ	„K domácímu násilí a sexuálnímu zneužívání dochází jen v nižších společenských vrstvách.“	K těmto deliktům dochází všude, bez ohledu na sociální vrstvu.

Příloha 3 – Tabulka 16: Přehled mýtů obsažených v práci odvozených od zdánlivě nelogického chování oběti

	Mýtus	Skutečnost
Domácí násilí	„Kdyby chtěla, mohla ho již dávno opustit.“	Čím déle žena v násilnickém vztahu setrvává, tím těžší je pro ni odejít. Odchodem navíc nemusí končit násilí.
	Mýtus obhajování pachatele.	Oběť hledá vinu v sobě a delikt bagatelizuje.
	„Domácí násilí je ve vztahu, kde to druhému nevadí“	U oběti se častokrát rozvine tzv. naučená bezmoc. Pachatel oběť „učí“ být pasivní a poslušnou.
Sexuální zneužívání	„Kdyby bylo dítě skutečně zneužívané, nevyjadřovalo by se o pachateli kladně.“	U dítěte se v průběhu viktimizace spouštějí obranné mechanismy. Dítě si pachatele idealizuje a zároveň zapomíná.
	„Pokud se dítěti sexuální kontakt se starším člověkem líbí, nejde o skutečné znásilnění.“	V některých případech dítě může pociťovat příjemné pocity (ačkoli samo nechce). Vina pachatele tím však není nijak snížena.
Znásilnění	„Většina obětí se v průběhu znásilnění masivně brání.“	U obětí se častokrát můžeme setkat s tzv. zmrznutím (oběť není schopna se jakkoliv bránit a reagovat).
	Mýtus o sympatiích k pachateli	Oběť může jít s pachatelem po deliktu zdánlivě na smír. Jedná se o tzv. strategické redukování agrese (oběť se snaží přežít).
Z, SZ, DN	„Oběť okamžitě usiluje o podání trestního oznámení a stíhání pachatele.“	Opak je však pravdou. Oběť si nemusí být hned zcela jistá svou pozicí, navíc je silně traumatizovaná. Pomoc OČTŘ vyhledává až po určité době.
	„Oběť je zjevně psychicky rozhozená, trpí a její zevnějšek odpovídá zdrcené osobě.“ - Mýtus ideální oběti	Absenci těchto příznaků je možné vysvětlit na teorii modelu štěpení osobnosti. To, že oběť na oko zvládá fungovat v běžném životě, neznamená, že je již „uzdravená“.